

Hämeen linnan tutkimustöiden muistiinpanot

vuodelta 1963

Vuoden 1963 muistuinpanojen sisällysluettelo

Huone 9, sisäpihan ovi,	M.Levola	4 - 6
Huone 12, koillisseinän ikkuna,	"	8 - 10
Huone 20,	"	12 - 16
Huone 24 - 24 a,	K.Drake,	18 - 29
Huone 25,	"	31 - 33
Huone 28,	K.Drake	35 - 51
Huone 32,	M.Levola	53 - 59
Huone 33,	"	61 - 63
Käytävä 44 a,	K.Drake	65 - 67
Luoteinen esilinnanpiha,	M.Levola	69 - 72

H U O N E 9

Sisäpihan ovi

M. Levola 1963

Huone 9

Sisäpihan ovi

Kesäkuu 1963

Kesäkuussa 1963 tutkittiin huoneen 9 sisäpihan ovea. Poistettiin uudempi 1800-luvun muuraus molemmista sisäpihan puoleisista ovi-
pielistä. Esille tuli harmaakivimuuria, jossa oli sekä suuria että
pieniä harmaakiviä. Täytteenä oli käytetty tiilenkappaleita ja
tiilimuretta. Laasti oli vaaleata, haurasta ja voimakkaasti
kalkkipitoista.

Harmaakivimuuraus vaihtui n. 60 cm ovenpielestä tiilimuuraus-
seksi, jossa tiilet olivat suuria.

Tiilimittoja:	28	x ?	x 9,5	cm
	28	x 14	x 10	cm
	28,5	x 14	x 9	cm
	28	x 13,5	x 9,5	cm

Kummassakin ovipielessä oli 1 metrin päässä sisäpihan puoleisesta
seinästä tasaisesti toistuva pielestä ulkoneva tiilirivi. Tämä
oli säännöllinen luoteispielessä, kaakkoispielessä jonkin verran
epäsäännöllinen.

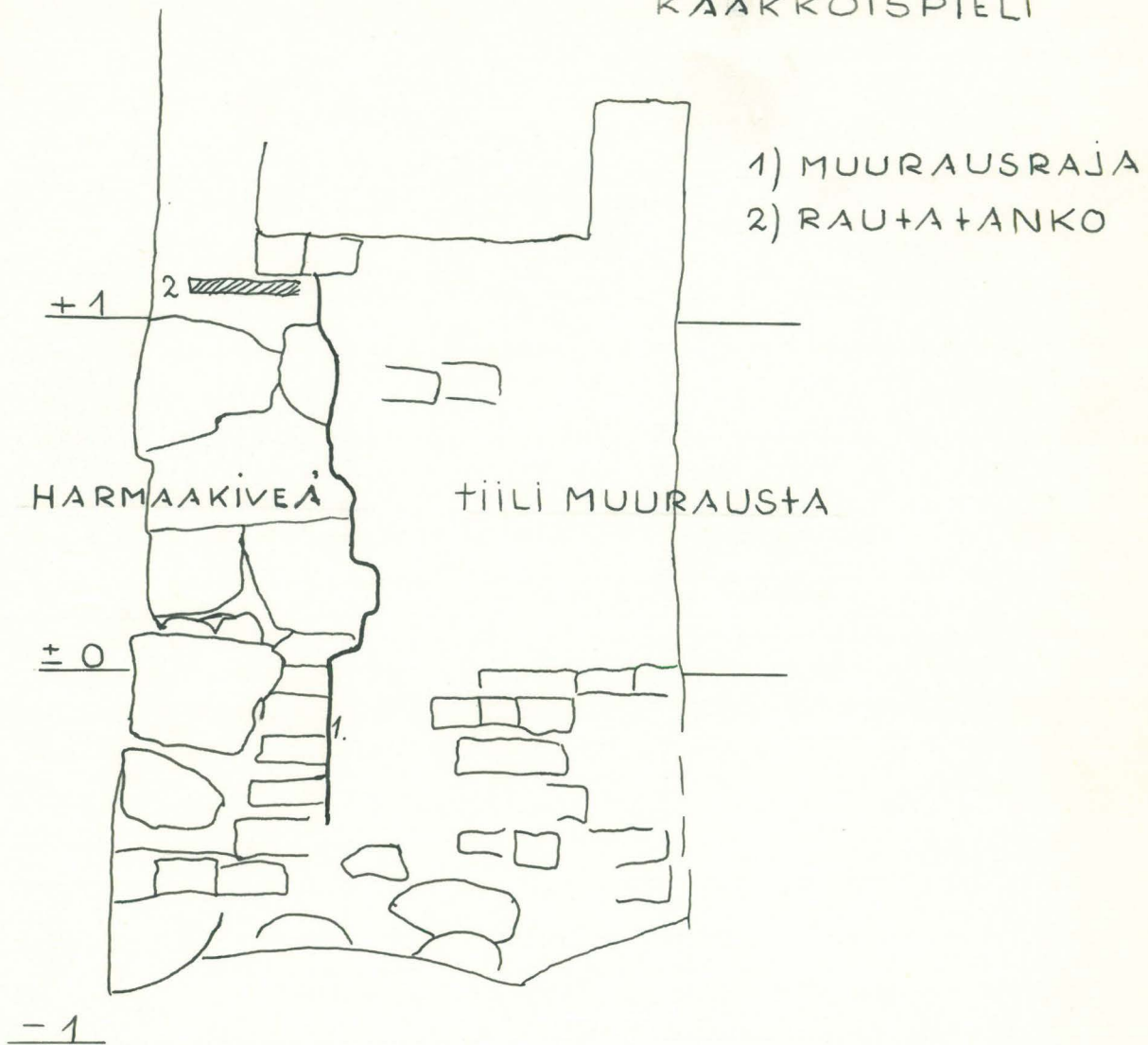
Piiirros 1

Kaakkoispielessä oli holvin tyvessä rautatanko, josta oli 37 cm
näkyvissä. Rautatanko oli rikkinäinen ja hauras. Myös luoteis-
pielessä oli näkyvissä kappale rautaa holvin tyvessä.

Pohjassa oli lattiapinnan alla suuria harmaakivilohkareita ja
paljon laastia.

HUONE 9

SISÄPIHAN OVI
KAAKKOISPIELI

MK. 1:20

H U O N E 12

Koillisseinän ikkuna

M. Levola 1963

Huone 12

Koillisseinän ikkuna

Kesäkuu 1963

Kesäkuussa 1963 tutkittiin huoneen 12 koillisseinän ikkunaa, joka oli vankilan aikainen.

Ikkunapielet antavat sisään päin. Ne olivat peitetyt 0,5 cm paksuisella slammauksella. Ikkunapenkki oli ylöspäin nouseva. Siinä käytetty slammaus oli 1,5 cm paksuista. Laasti oli sekä penkissä että seinämissä harmaata ja haurasta 1800-luvun laastia.

Tiilet olivat pieniä, matalia sekä penkissä että seinämissä.

Tiilimittoja: 27 x 13 x 6 cm
27,5 x 12 x 6 cm
27 x 13 x 5,5 cm

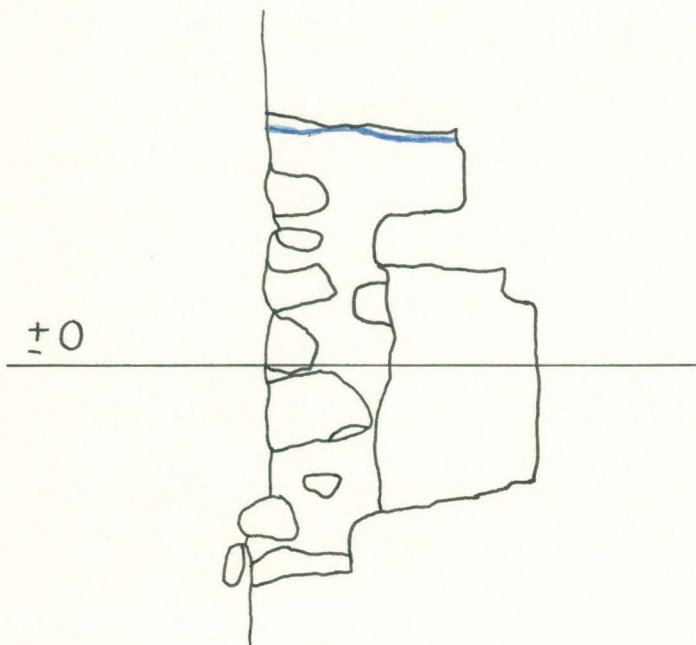
Tiilet olivat sidotut lujasti paljolla laastilla sydänmuuriin.

Ikkunan seinämissä oli kummallakin puolella + 1,5 korkeudella laastiraja. Alempi laasti oli vaaleata, kovahkoa, tasaisesti kalkkitäpläistä. Ylempi tummempaa, kovaa ja kalkkipitoista.

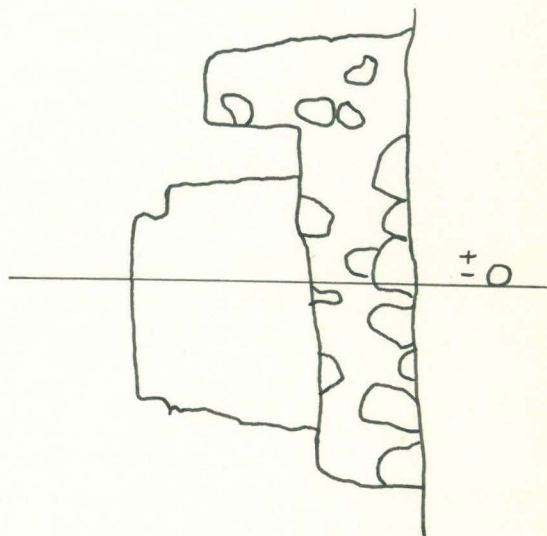
HUONE 12

AKKUNA · AUKKO

— LAASTISHAJA

LUOTEISPIELI

KAAKKOISPIELI

M K 1:50

H U O N E 20

M. Levola 1963

Huone 20

Kaakkoisseinän ikkuna

Elokuu 1963

Elokuussa 1963 tutkittiin huoneen 20 kaakkoisseinän ikkunaa. Ensin poistettiin 1800-luvun muuraus. Ikkunan pielissä tuli esille harmaakivimuuria. Siinä oli käytetty suuria sekä pieniä harmaakiviä, myös runsaasti tiiliä ja tiilenkappaleita oli käytetty. Ikkunapielten ulkoreunoissa ei ollut yhtenäistä tiilimuurausta, vaan myös näissä oli muutamia suuria harmaakiviä, tosin vähemmän kuin varsinaisessa harmaakivimuurauksessa. Laasti oli kovaa, vaalean harmaata, ja siinä oli suuria hiilitäpliä.

Koillispielessä oli +6,60 m korkeudella laastiraja, jossa alempi laasti oli vaaleata, kovaa ja ylempi huomattavasti tummempaa, harmahattavan ruskeaa, karkeasyistä, pehmeäköä.

Piirros 1 Samassa pielessä oli laastissa parrun pään jälki, jonka alareuna oli +6,08 m korkeudella.

Piirros 2 Lounaispielessä oli +6,08 m korkeudella 2,80 m syvyinen parrunkolo. Kolossa oli lahonneen parrun murua ja kappaleita. Parrunkolon koko 27 x 28.

Tiilimittoja: 28 x 13,5 x 9 cm
 27 x 13 x 9 cm
 28 x 14 x 10 cm

Ikkunapohja:

Ikkunapohjassa oli sisäreunassa puolentoista tiilen levyinen ikkunapenkiltä vaikuttava osa, mikä todennäköisesti ei ollut alkuperäinen, koska siinä oli käytetty sekä pieniä että suuria tiiliä, ja se ei ollut oikealla kohdallaan, vaan liikaa lounaassa.

Tiilimittoja: 28 x 13 x 9 cm
 30 x 15 x ? cm
 29 x 14 x 9,5 cm

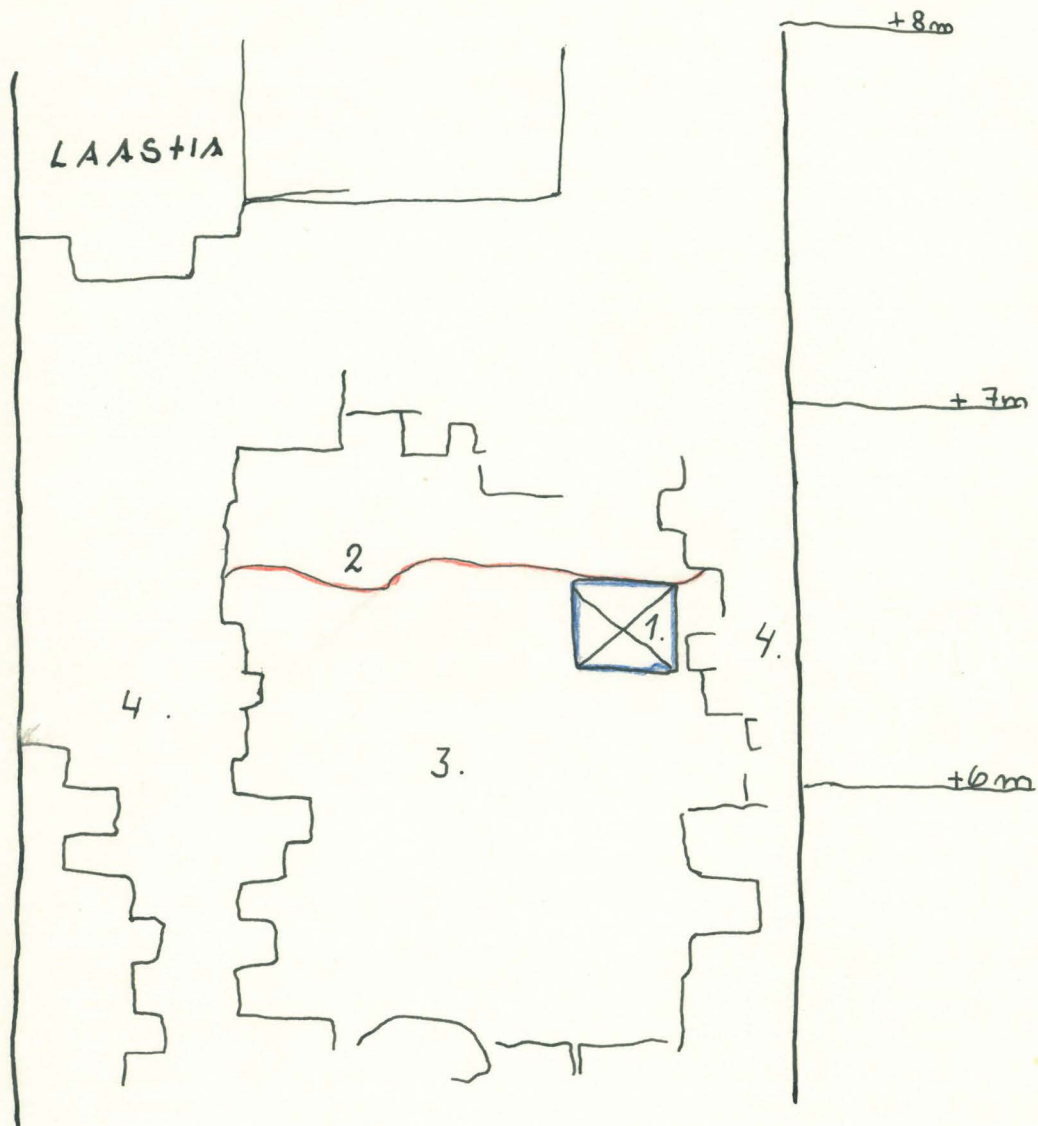
Ulkoreunassa oli rikkinäisiä tiiliä. Sama laastiraja, mikä oli koillisseinässä, oli ikkunapohjassa 80 cm koillisseinästä. Pohjan ulkoreunassa oli yhden tiilirivin verran tiilimuurausta. Siitä sisään päin pieniä harmaakiviä ja runsaasti laastia.

Koillispielessä harmaakivimuuraus ei jatkunut ylös asti, vaan muuttui noin +6,70 kohdalla tiilimuuraukseksi.

Tiilimittoja: 28,5 x 14 x 10 cm
26,5 x 13,5 x 9 cm
29,5 x ? x 9,5 cm
26,5 x 13,5 x 9 cm

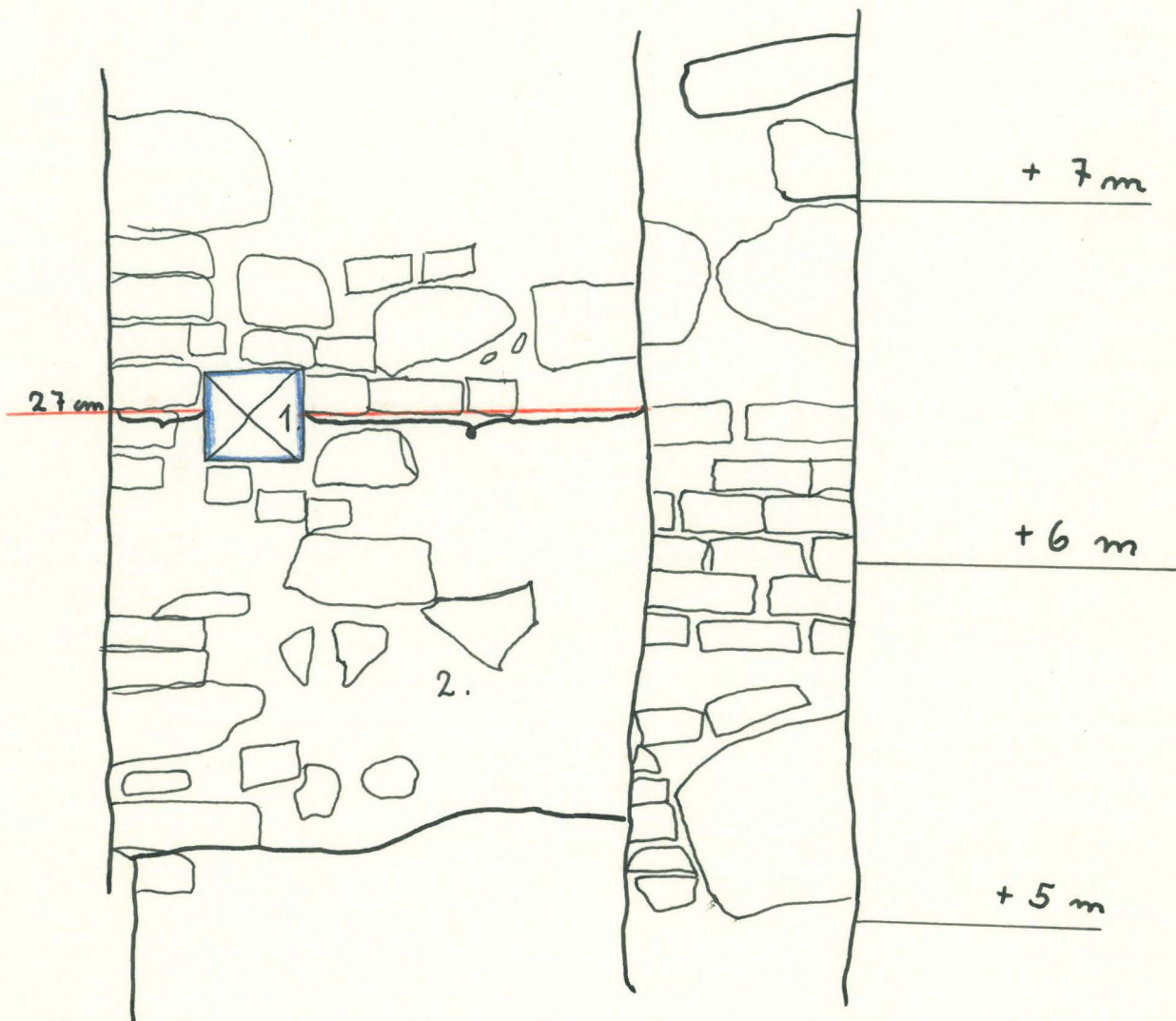
HUONE 20
KOILLISPIELI

KUVA 1

1. PARRUNPÄÄN JÄLKI LAASTISSA
2. MUURAUSSRAJA
3. HARMAAKIVI MUURAUSTA
4. TIILI MUURAUSTA

MK1:20

1. PARRUNKOLO 27 x 28 cm syvyys 286 cm

2. HARMAAKIVI MUURAUSTA

M K I : 20

H U O N E 24 - 24 a

Knut Drake 1963

M. Levola

Huone 24 - 24a

Tammikuu 1963

Tammikuussa 1963 aloitettiin väliseinän jälleentuuraaminen huoneessa 24. Täten muodostettiin uudelleen huoneet 24 (lounaissiiven toinen kerros) ja 24a (länsitornin toinen kerros).

Käytävä portaista 25a ja 25b

Portaita 25a ja 25b yhdistävän käytävän lounaisseinässä on umpeenmuuratun oviaukon jäännökset. Sen on arveltu johtaneen käytävään huoneen 24 poistetun väliseinän sisässä. Tästä käytävästä on ollut yhteys sekä huoneeseen 24 että huoneeseen 24a.

Piiros 1

Uuden väliseinän muurauksen yhteydessä poistettiin oviaukon umpeenmuuraus. Tällöin voitiin todeta, että aukon jäljellä oleva pieli oli jatkunut käytävän kaakkoisseinänä. Oviaukon holvikaarisen sijaan on ainoastaan yhden tiilen syvyinen. Kaaren ^{S/}siäpuolella on muurikäytävän vaakasuora päätyseinä. Käytävän sivuseinästä

Piiros 2

on vain 45 cm leveä kaistale jäljellä. Siitäkin on keskiosassa neljä tiilivarvia korjausmuuraukselta. Alkuperäisen muurauksen limityksestä ei varmuudella selviä, miten kaukana kulmasta ovi huoneeseen 24 on sijainnut. Korjausmuuraus on suoritettu vanhoilla tiilillä ja kovalla valkoisella laastilla, ehkä samaan aikaan (ennen 1726) kuin väliseinä poistettiin ja sen paikalle tehtiin yläpuolella olevaa länsitornin seinää kantava kevennyskaarri, sekin muurattu vanhoista tiilistä valkoisella laastilla.

Huone 24a. Kattoparrujen kolot

Piiros 3

Kun vankila-aikaiset lattiaparrut huoneiden 24 ja 33 välillä oli poistettu, löydettiin luoteisseinästä umpeenmuurattuja parrunkoloja. Nämä kolot oli muurattu umpeen vankila-aikaisella laastilla. Kun umpeenmuuraus poistettiin, voitiin todeta, että nämä kolot olivat seinän alkuperäisestä rakennusvaiheesta. Keskimäärin ne ovat 25 cm syviä. Niiden perällä on tiilimuuraus, joka liittyy seinämuuraukseen.

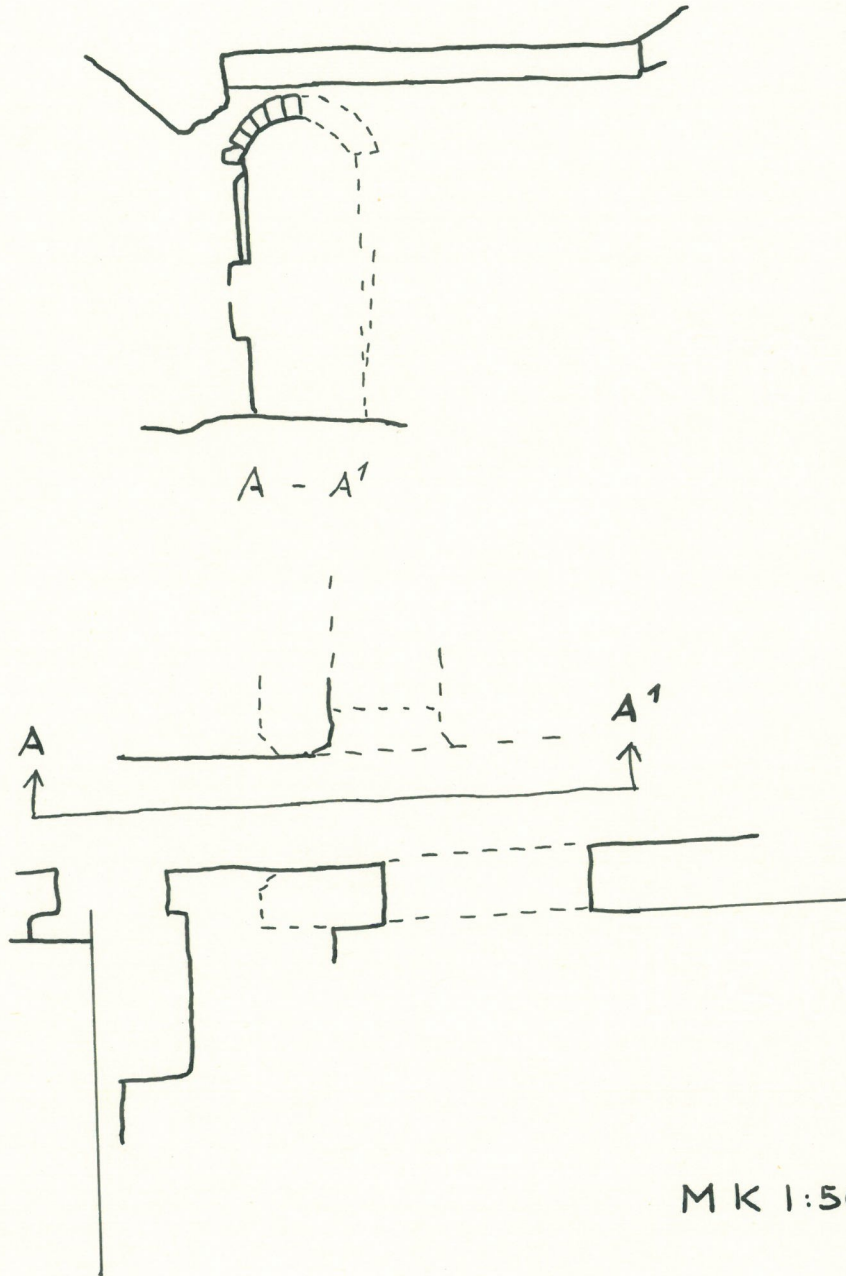
Huone 24. Kattoparrujen kolot

Varsinaisen huoneen 24 puolella oli sekä lounais- että koillisseinässä umpeenmuuratut parrunkolot. (Vrt. aikaisemmat muistiinpanot huon. 24.)

HUONE 24-24a

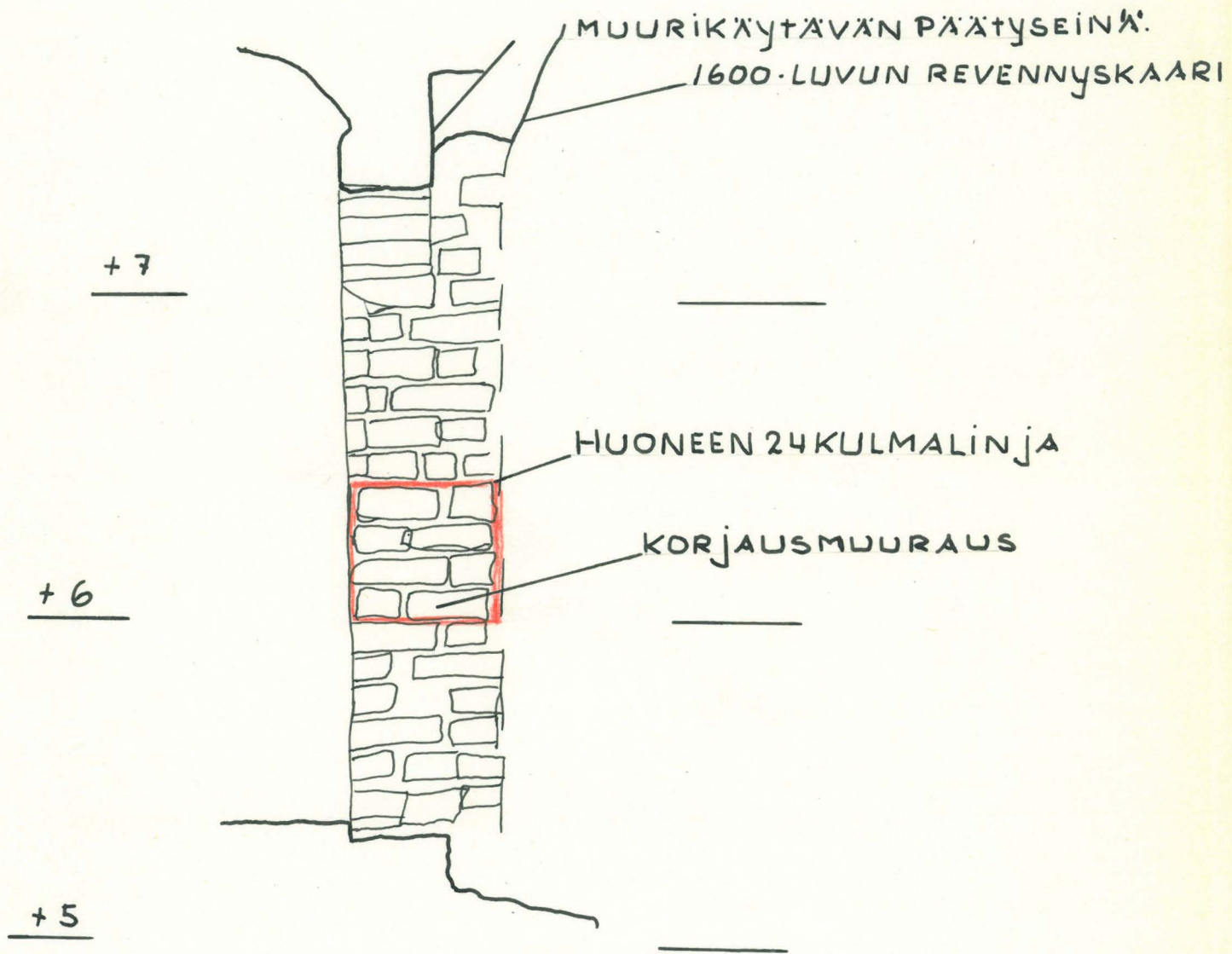
PIIRROS 1.

OVI AUKKO KÄY+ÄVÄSTÄ 25a-b

M K 1:50

HUONE 24 -24a
PIIRROS 2

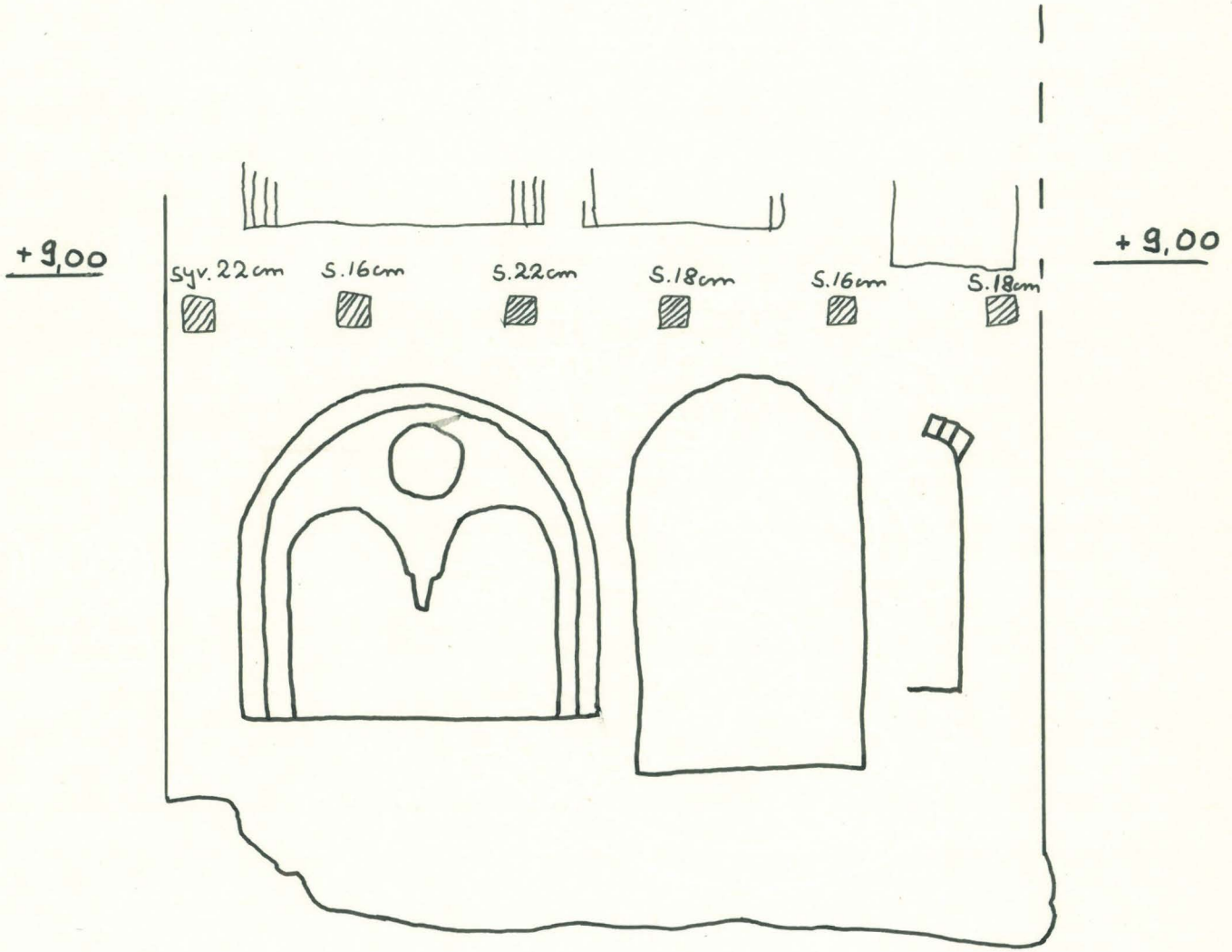

MK 1:20

HUONE 24 a

PIIROS 3

LUOTEISSEINÄN PARRUNKOLOT

MK 1:50

Huone 24a

Lounaisseinän ikkuna

Kesäkuu 1963

Kesäkuussa 1963 tutkittiin huoneen 24a ikkunaa.

Ikkuna-aukko oli laaja, 1800-luvulta peräisin oleva. Seinämistä oli jo aikaisemmin poistettu slammaus, mutta sitä oli vielä jäljellä ikkunan katossa noin 1 cm kerroksena. Tiilet olivat osaksi uusia, pieniä, osaksi vanhoja suuria tiiliä.

Piiros 1

Ikkunan ulkoseinän puolelta poistettiin 1800-luvulta peräisin olevaa muurausta, samoin ikkunapenkistä.

Ikkunapenkissä oli käytetty 1800-luvun muurausta. Tiilet olivat suuria, vanhoja tiiliä, mutta oli käytetty myös paljon tiilenkappaleita, rikkinäisiä tiiliä ja pieniä tiiliä.

Tiilimittoja: 28 x 13 x ? cm
 28,5 x 13 x ? cm
 29 x 14 x ? cm

Täytteenä oli käytetty myös tiilimuretta. Laasti oli harmaata ja haurasta.

Kun oli poistettu 1800-luvun muurausta, tuli esille harmaakivistä sydänmuuria, johon oli ulkoseinään sidottu 1,5 tiilen paksuinen tiilimuuraus. Tiilimuurauksen sidos oli heikko, sydänmuurissa oli sekä suurehkoja että pieniä harmaakiviä. Täytteenä oli käytetty myös runsaasti rikkinäisiä tiiliä, tiilenkappaleita ja tiilimuretta. Laasti kovaa, vaaleata, tasaisesti kalkkipitoista.

Tiilimittoja: 28 x ? x 8,5 cm
 29 x ? x 9 cm
 ? x 15 x 9,5 cm

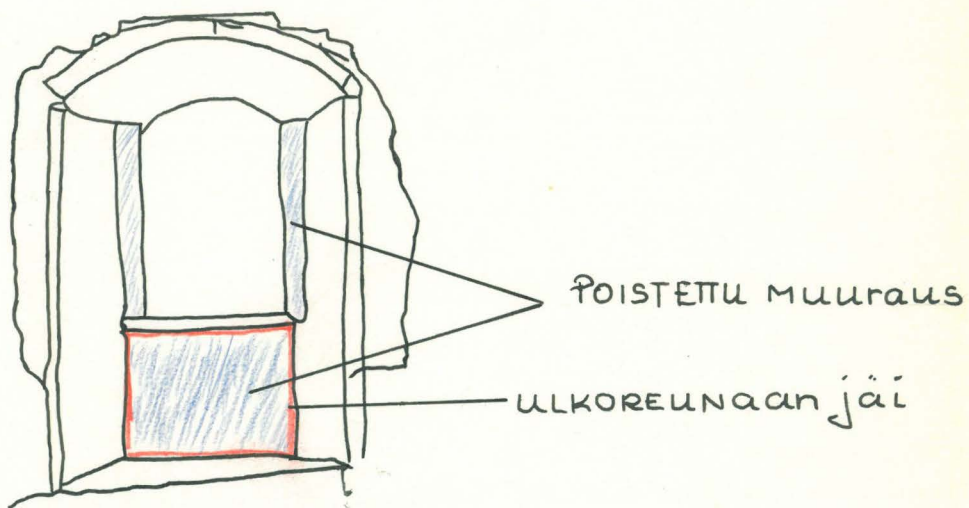
Huoneesta sisältä katsoen luoteispielen ylänurkassa oli tiili, jossa voitiin nähdä jonkin eläimen sorkan painauma. Ikkunapenkissä oli luoteisesta ikkunapielestä keskelle päin paikka, jossa oli hiilen sekaista laastia. Penkissä oli jäljellä muutamia suuria tiiliä:

31 x 14 x 9,5 cm
 33,5 x 15 x 10 cm

PIIRROS 1

Lounaisseinän ikkuna

HUONE 24a

Huone 24a

Luoteisseinän ikkuna

Syyskuu 1963

Syyskuussa 1963 jatkettiin huoneen 24a luoteisseinän ikkunan tutkimista. Aikaisemmin oli vankila-aikainen muuraus poistettu seinän koillispäässä olevan ikkunakomeronpielen vierestä. Vain Nyt poistettiin koko uusi muuraus vankila-aikaisen ikkunan koillispielestä. Vain ulkoseinälle jätettiin n. 45 cm paksuinen muuri käytännöllisistä syistä. Näin syntyneen muuriaukon yläosassa oli yhtenäistä täytemuurin murtopintaa. Tässä täytemuurissa laasti on samanlaista kuin huoneenpuoleisessa pinta-muurauksessa. Laasti on kellertävä, kalkkipilkullinen, mureahko. Tätä muurausta on myös muuriaukon katossa. Tasosta +6,50 alapäin on sen sijaan täytemuurissa toinen laasti, ruskea, jonkinverran savenvärinen, muuten kokoonpanoltaan samantapainen kuin muurin yläosan laasti.

Piiirros 1

Piiirros 2

Muuriaukon alaosassa on n. tasojen +5,75 - +6,25 välillä vanhemman ikkunapohjan koillispuolikkaan jäännöksiä. Ikkuna on ollut ulospäin kapaneva. Sen pohja on ollut n. tasolla +6,00. Keskelällä on ollut 115 cm syvä penkkisyvennys. Jäljellä oleva penkki on melko kapea. Syvennyksen lattia, josta ei ole mitään jäljellä, on ollut n. tasolla +5,60.

Löytynyt ikkuna on nähtävästi ollut käytössä vielä vankila-aikana. Penkin etukulma oli nimittäin viimeksi korjattu 1800-luvun laastilla (1830-luvulla?). Sitä ennen penkkiä oli korjattu 1700-luvun savilaastilla. Alunperin kuitenkin sekä penkki, ikkunapohja että pieli, josta muutama tiili jäljellä, on muurattu tummalla (1600-luvun?) hiililaastilla. 1600-lukuun viittaa myös se, että penkkimuuraus on melko huolimattomasti suoritettu. Uutta tiilimuurausta on vain penkin yläreunassa, muuten vanhaan muuriin murrettun syvennyksen reunoja on vain rapattu.

Säilyneestä sivupenkistä poistettiin pari tiiltä päällimmäisestä varvista. Välittömästi tämän varvin alla on alkuperäiseen seinään liittyvä tiilimuuraus. Tästä muurauksesta ei saanut mitään osviittaa alkuperäisen ikkunan muodosta. Tiilet ovat kaikki seinän pituus- tai poikkisuunnassa. Säilyneestä pielestä sai sentään niin paljon selville, että huoneen puolella on ollut 15 cm syvyinen komero, jonka sisällä varsinainen ikkuna on

ollut. 1600-luvun laajennuksen yhteydessä alkuperäisen ikkunan pieltä on lyöty pois komeron pieltä myöten.

Komeronpielen ja ikkunanpielen tiilet ovat olleet kulmalimityksessä. Kun tutkittiin ikkunamuuraukseen kuuluneita tiilenpäitä, voitiin todeta, että ne säännöllisesti olivat puolikkaita. Komeron sisällä on siis ollut ainakin 15 cm levyinen pykälä. Säilyneessä komeronpielessä on ollut ohut slammauskerros. Slammauksesta on siellä täällä säilyneitä ehjiä palasia. Ohut kalkkikalvo kuitenkin näyttää, missä tätä slammausta on ollut. 13-16 cm komeron pohjasta ylöspäin näkyy selvä slammauksen raja, joka nousee ulkoseinälle päin.

Piirros 3

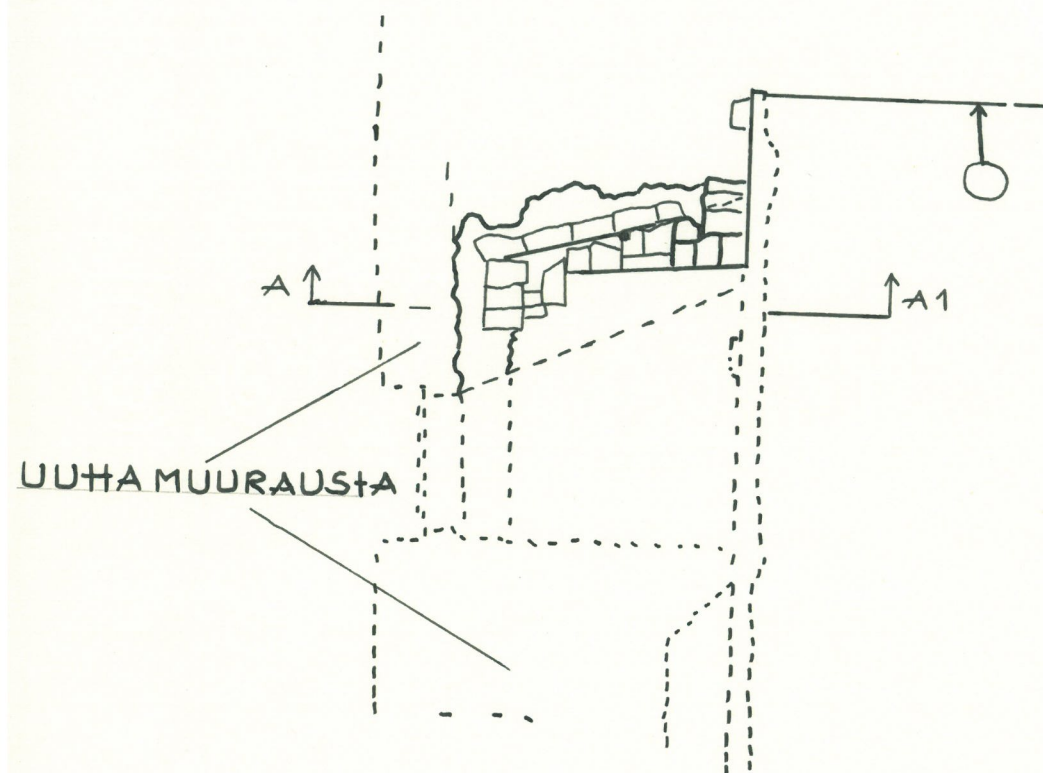
Säilyneen hiililaasti-ikkunanpielen ulkopäässä löytyi muurista 12 x 18 cm suuruinen kolo, joka painui ikkunanpohjasta 12 cm alaspäin. Luultavasti kolossa on ollut jokin muuriin upotettu pylvä. Kolon sivut ovat hyvin tasaisessa laastissa, kuitenkin ei hiililaastissa, vaan paremminkin sydänmuurin alaosan savenvärisessä laastissa. Kolon pohjalla oli puun siruja sekä pari lasinpalaa. Toinen oli normaalia tummaa lasia, toinen oli kovassa kuumuudessa käpristynyt kokoon. Kun hiililaasti-ikkunanpieli purettiin, löydettiin sen takaa samassa suunnassa muurattuja tiiliä alkuperäisessä täytemuurissa jotka osoittavat että alkuperäisen ikkunan pieli on ollut tämän suuntainen. Uutta ikkunaa muurattaessa otettiin tämä huomioon.

HUONE 24a

PIIRROS 1

LUOLEISSEINÄN IKKUNA

POHJA

MK 1:50

Piirros 2

Huone 24a 28

Läntisseinan ikkuna

Leikkaus kats. koilliseen

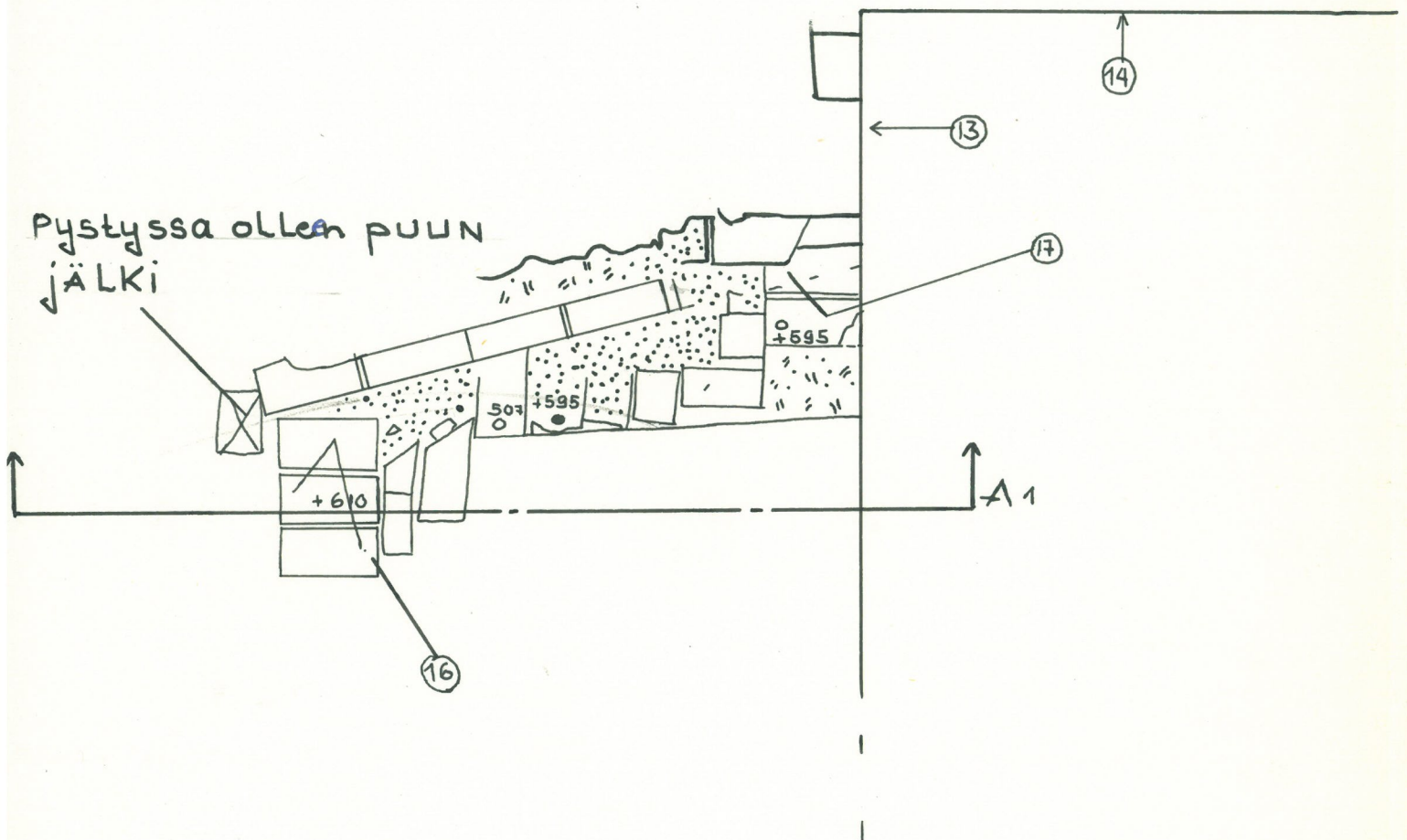
MK. 1.20

HUONE 24a

PIIRROS 3

LUOTEISSEINÄN IKKUNA

POHJA

IKKUNAPENKKIÄ PURETTAESSA ESILLE TULLUT
 VANHA IKKUNAPENKKI POHJAMITTAUSTA SO
 NOIN +640 MTR.

MK1:20

H U O N E 25

M. Levola 1963

Huone 25

Luoteisseinän oviaukko

Syyskuu 1963

Syyskuussa 1963 tutkittiin huoneen 25 ulkoseinän oviaukkoa. Poistettiin 1800-luvulta peräisin ollut muuraus ovipielistä. Koillispielessä tuli esille harmaakivimuurausta, jossa oli suuria ja pieniä harmaakiviä, tiiliä, tiilenkappaleita ja tiilimuretta sekaisin. Laasti oli vaaleata, kovaa, jossa kalkki oli tasaisina täplinä.

Piiros 1

+5,30 kohdalla oli muurausraja, sen yläpuolella oli edellämainittua, vaaleaa, kovaa ja kalkkitäpläistä laastia, ja sen alapuolella hauraahkoa ja tummempaa laastia.

Koillisseinämän sisäpielessä oli epätäydellinen 1-1,5 tiilen levyinen tiilimuuraus.

Tiilimittoja: 26 x 12 x 10 cm
 28 x ? x 9 cm
 28 x 14 x 10 cm
 29 x 14,5 x 10 cm

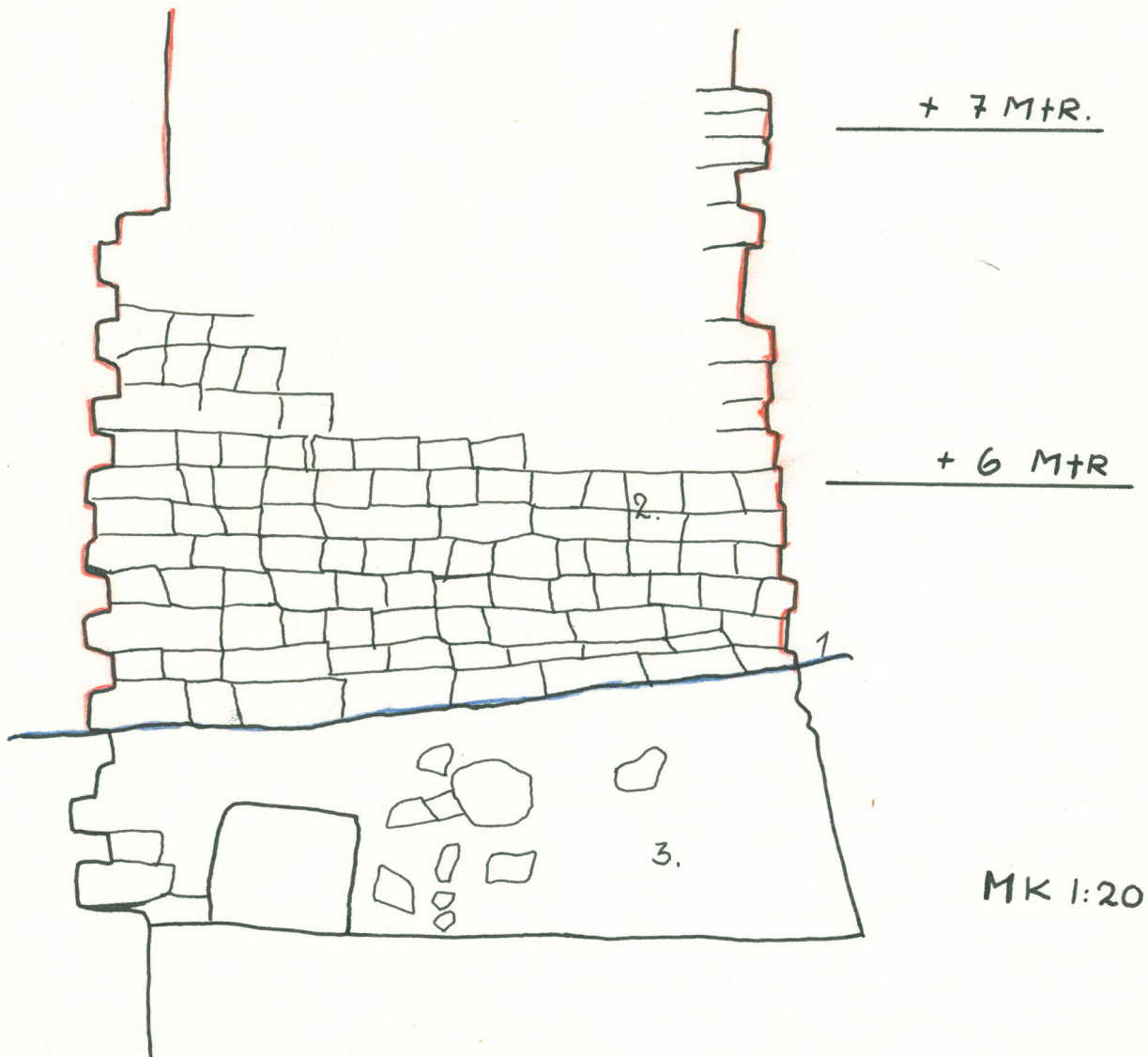
Lounaispielessä oli näkyvissä tiilisisidos, jonka alla oli harmaakivimuurausta. Lounaisseinämän alapielessä oli esillä noin 60 cm verran harmaakivimuurausta, jossa oli suuria harmaakiviä ja runsaasti laastia.

Lounaispielessä voitiin huomata +5,30 kohdalla selvästi sama muurausraja kuin koillispielessä.

Piirros 1

LUOEEISSEINÄN OVIAUKON

LOUNEISPIELI

1. MUURAUSTRAJA

2. TIILISIDOS MUURAUSTR

3. SIDOS MUURAUSTRN ALLA OLEVAA

HARMAAKIVI MUURAUSTR.

H U O N E 28

Knut Drake 1963

Huone 28

Koillisseinän oviaukko

Syyskuu 1963

Syyskuussa 1963 tutkittiin huoneen 28 koillisen ulkoseinän kaakkoispäässä oleva oviaukko. Poistettiin oviaukon seinämistä uusi muuraus 1800-luvulta.

Tämä oviaukko on tuskin alkuperäinen, se on ehkä avattu vasta 1500- tai 1600-luvulla. Ovesta on ollut käyntiä esilinnan järvenpuoleiseen torniin puusiltaa pitkin.

Piiirros 1

Kun 1800-luvun muuraus oli poistettu, muodostui epämääräisen muotoinen aukko, n. 2,5 m korkea ja n. 1,5 m leveä. Aukossa voitiin heti erottaa kolmea erilaista muurausta. Kaakkoispieli oli itätornin tiilimuurausta, pohja oli harmaakivilinnaan kuuluvaa sekamuurausta, kun taas luoteispieli ja katto olivat tiiliverhottua täytemuuria.

Tutkimuspiir.
22:13/614

Kaakkoispielen tiilimuurauksessa oli kauttaaltaan tartuntoja, jotka osoittavat, että itätornia on rakennettu ennen kuin huoneen 28 ulkoseinää. Tartuntamuurauksessa käytetyt tiilet ovat linnan normaalityyppiä.

Tiilimittoja: 29 x 14 x 9,5 cm
 28 x 13 x 9,5 cm
 28 x 13,5 x 10 cm
 30 x 15 x 9 cm
 27 x 13.2 x 9 cm

Laasti on harmahtavaa, kalkkipilkullista, murenevaa. Tartuntamuurauksen saumoista näkyi selvästi, että muuraus väliaikaisesti on päätetty tähän. Saumoja on nimittäin huolellisesti siloiteltu. Sitäpaitsi tartunnat jatkuvat huoneen 28 nykyisestä nurkasta lounaaseen.

Tartuntamuuraus lepää suoraan harmaakivimuurauksen päällä tasolla +4,00. Tartuntamuurauksen ulkokulma on rikottu vankila-aikeisen ikkunan muurauksen yhteydessä. Heti kulman takana on huoneesta 14 tuleva ilmanvaihtoaukko.

Muuriaukon pohjalla on heti kaakkoisreunan vieressä, suoraan harmaakivimuurin päällä todennäköisesti ollut parrunkolo seinän läpi. Kolme tiilivarvia parrunkolon luoteisreunasta on osittain säilynyt 30 cm kaakkoisreunasta. Nämä tiilet on muurattu vah-

vasti ruskehtavalla, kalkkipilkullisella laastilla. Todennäköisesti kolossa ollut parru on liittynyt e.m. siltaan. Toinen vastaava reikä, tosin lyhyempi, sijaitsee n. 1 m kaakkoon. Kooloon liittyvä ruskehtava laasti erottuu selvästi harmaakivimuurin betonimaisesta soralaastista. Samaa ruskehtavaa laastia on parrunkolosta luoteeseen oleva epämääräinen tiili- ja harmaakivimuuraus. Tämän päällä on jäännös oviaukon luoteispielestä, n. 110 cm muuriaukon kaakkoispielestä. Oviaukon pieli on myös muurattu ruskehtavalla laastilla. Jäljellä on vain 4-5 tiiltä kahdessa varvissa. Oviaukon pohja on ollut n. tasossa +4,60. Oviaukon muurauksessa on käytetty normaalin kokoisia keskiaikaisia tiiliä.

Muuriaukon pohjan tutkimuksia jatkettaessa oli todettavissa, että kun aukkoa oli tehty ovikäytävää varten, oli muuria purettu harmaakivimuriin asti, eli n. +4,00 tasoon, ja harmaakivimuuristakin oli jokunen kivi poistettu.

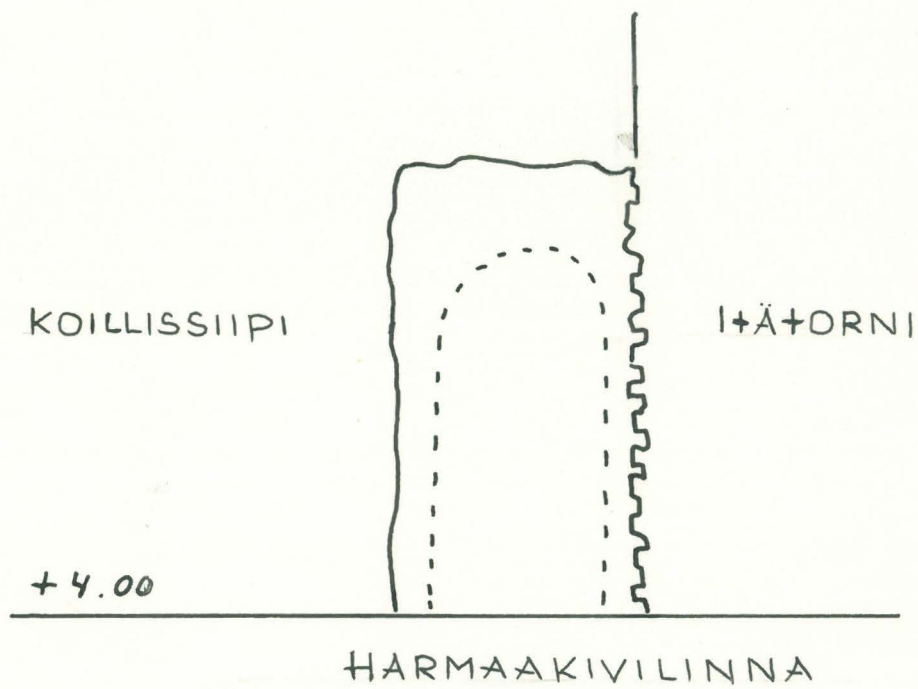
Aukon luoteispielessä ei ollut ovikäytävän muurausta, siis ruskehtavaa laastia, säilyneiden tiilien yläpuolella. Pielitiilistä ulkoseinälle päin tilanne oli kovin sekava. Harmaakivimuurista n. 50 cm ylöspäin muuria on tässä niin usein korjattu, että oli mahdotonta saada laastirajoista selvää. Muuriaukon ulkokulmassa oli muutama tiili muurattu ruskehtavalla laastilla. Tämä muuraus kantaa ylempänä olevaa kulmaa, koska heti sen takana muurinsisustan kivet ovat aivan irtonaisia. Kivien välissä on vain pölynhienoa laastin-puunsekaista poroa. Tason +4,75 yläpuolella muuri on kauttaaltaan ehjä ja kova. Laastiin nähden se kuitenkin jakaantuu eri osiin. Ulkoseinän puolella on n. 45 cm levyisellä alalla valkoisella, kovalla laastilla muurattu tiilitäytemuuri. Tämän kaistan sisäpuolella on selvät purkamisjäljet. Tämän muurauksen alaosassa laasti on ruskehtavaa, mutta mitään rajaa ei löydy.

Selvän muurausrajan lounaispuolella oli hiililaastimuurausta. Tämä muuraus kuuluu pieneen avotakkaan seinän sisäpuolella, välittömästi muuriaukon luoteispuolella. Takkamuuraus ei kuitenkaan ole kokonaan näkyvissä. Sen ja nykyisen muurinaukon väliin on jäänyt ohut, epämääräinen tiilimuuraus, jossa on ainoastaan keskiaikaisia tiiliä, laasti on samantapainen, valkoinen, kuin ulkoseinän puolella.

HUONE 28

PIIRROS I

KOILLISGEINÄN OVIAUKKO

M K 1:50

Huone 28

Koillisseinän luoteispuoleinen ikkuna-aukko

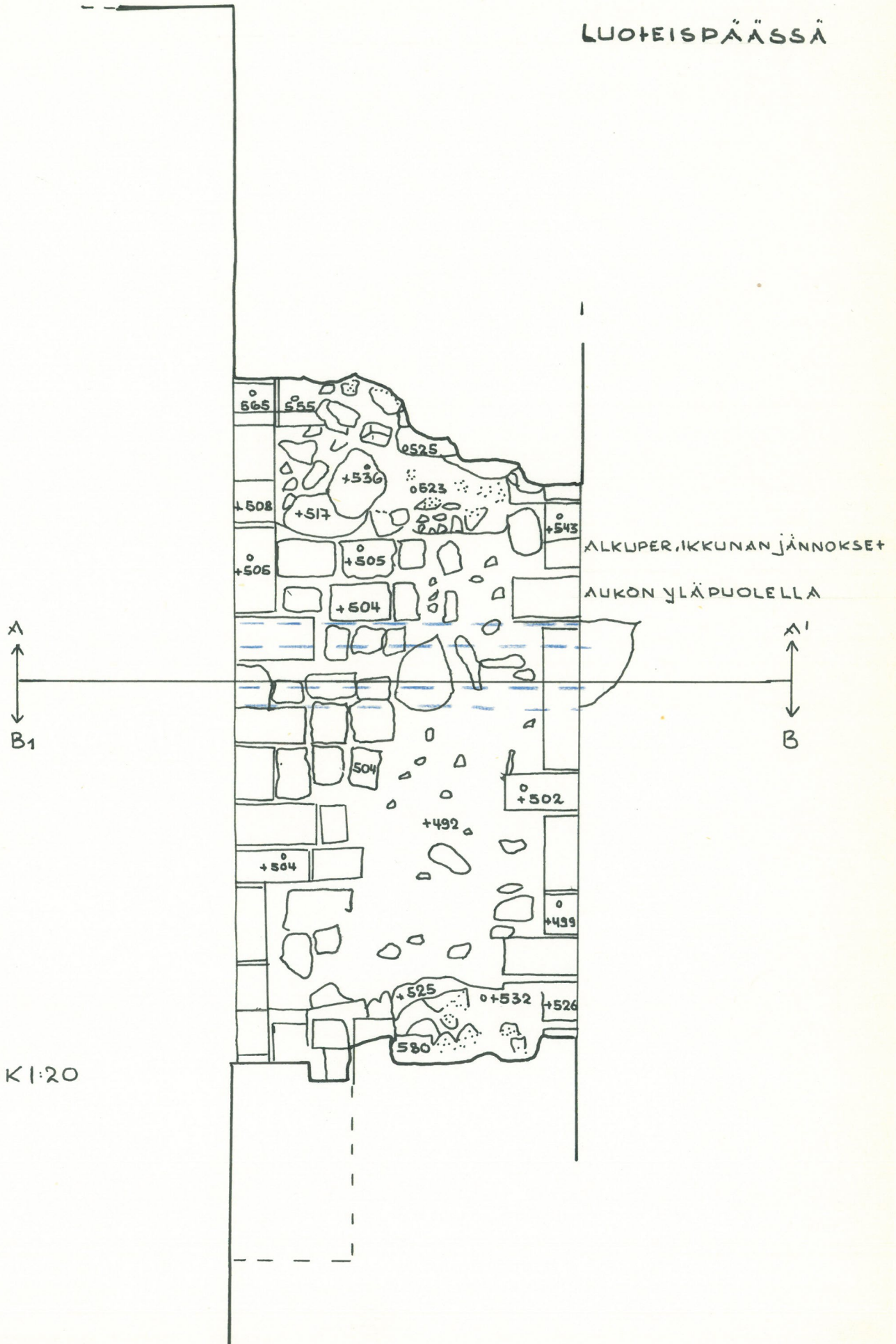
- Syyskuu 1963
- Syyskuussa 1963 jatkettiin huoneen 28 luoteisseinän tutkimista. Suuren suippokaariportaalin vastapäätä olevasta ikkunasta poistettiin vankila-aikainen muuraus. Tällöin seinään tuli n. 2 x 2 m
- Piirros 1 suuri aukko. Aukon pohjan sisäosassa oli vankila-aikaisen muurauksen alla n. yhden tiilivarvin paksuinen jäännös aikaisemmasta sekundäärimuurauksesta. Kun tätä muurausta poistettiin, voitiin nähdä, että se oli muurattu hiililaastilla, ja tiilten joukossa oli (1600-luvun?) pitkiä tiiliä, mitat 32 x 16 x 9 cm. Tämän muurauksen alla oli pohjassa normaalia täytemuuria, muurattu valkoisella kalkkipitoisella laastilla.
- Piirros 2 Pohjassa oleva tiilitäytemuuri jatkui muuriaukon luoteisreunassa kattoon saakka. Mitään muurausrajaa ei tässä pielessä voitu todeta. Mahdollista on, että laasti muuttuu hiukan erilaiseksi n. +6,60 - +6,80 paikkeilla.
- Piirros 3 Aukon kaakkoisreunassa sen sijaan on kaksi selvästi erottuvaa vaihetta. Pohjan täytemuuri jatkuu 86 cm paksuisena ulkomuurin puolella. Selvä pystysauma erottaa sen huoneen puolella olevasta 45 cm paksuisesta tiilimuurauksesta. Tiilimuuraus on luonteeltaan selvä umpeenmuuraus. Ulkopuolisen muurauksen sisäpinnasta näkeekin, että se on tarkoitettu näkyväksi pinnaksi. Siinä on muuraus suoritettu huolella ja saumat siloitettu. Huoneen 28 koillisseinässä, noin 75 cm tästä aukosta kaakkoon näkyvä sauma osoittaa, että tässä todennäköisesti on kyseessä umpeenmuurattu komero. Mainitusta saumasta päätellen komeron pohja on ollut tasossa +5,50. Tällä tasolla näkyy myös muuriaukon puolella selvä laastiraja varsinaisen seinämuurauksen ja umpeenmuurauksen välillä. Molemmat laastit ovat jokseenkin samanlaiset, umpeenmuurauslaasti aavistuksen verran tummempi. Laastien samanlaisuudesta riippuen on vaikeata erottaa umpeenmuurauksen yläosan ja seinämuurauksen rajoja. +6,60 - +6,80 paikkeilla umpeenmuuratun komeron takaseinä häipyi yhtenäisen täytemuurin taakse. On kuitenkin selvää, että komeron seinää on purettu ennen kuin +6,80 yläpuolella oleva todennäköisesti yhtenäinen täytemuuri on muurattu. Umpenmuurauksessa käytetyt tiilet ovat samantapaiset kuin varsinaisessa seinässä, ne ovat vain kauttaaltaan jonkin verran suuremmat, keskim. 29 x 15 x 10 cm.

Piirros
1,2,3 ja 4

Muuriaukon katossa on umpeenmuuratun ikkunan jäännökset. Jäljellä on neljän tiilivarvin korkuinen ikkunan yläosa. Ikkuna on 30 cm leveä, ja katettu porrastetulla holvilla. Umpeenmuuraaminen on suoritettu samalla hiililaastilla, jota löytyi muuriaukon pohjalla.

JKKUNA - POHJA KOILLISSEINÄN

LUOTEISPÄÄSSÄ

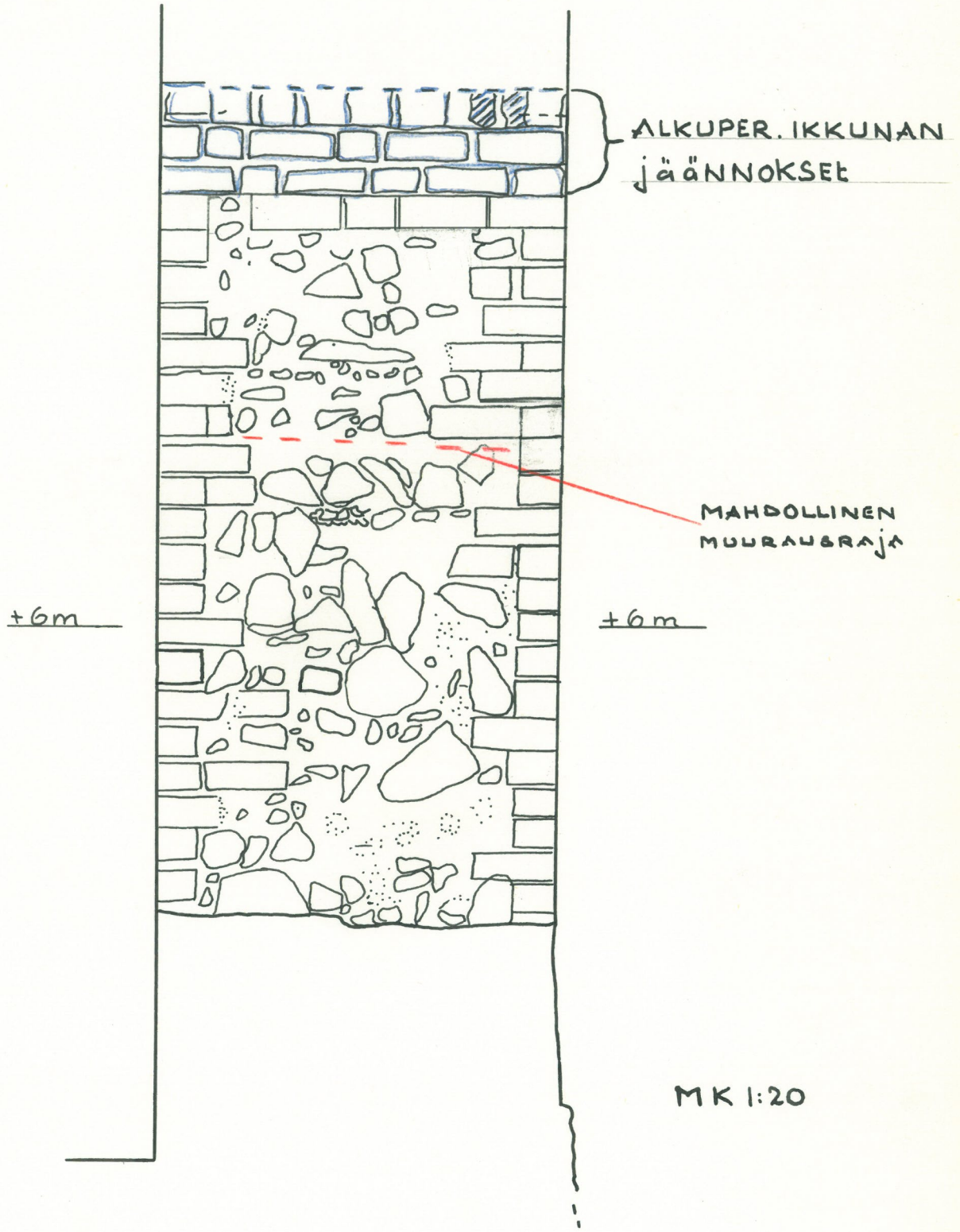

MK1:20

PIIROS 2

HUONE 28

KOILLISSEINÄN LUOLEISPÄÄN IKKUNA

ALKUPER. IKKUNAN
JÄÄNNOKSET

MAHDOLLINEN
MUURAJAJA

+6m

+6m

MK 1:20

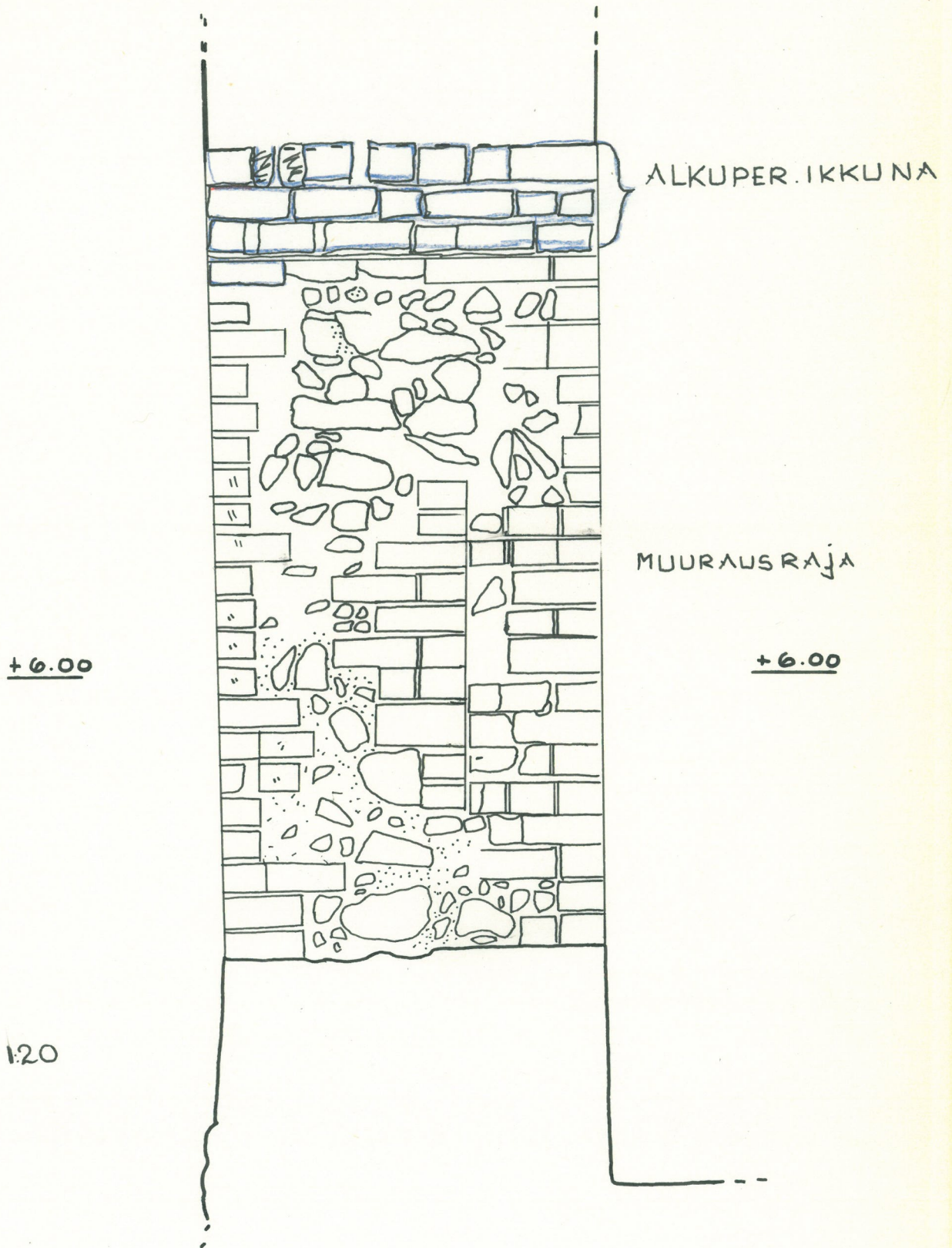
LEIKKAUS A - A₁

HUONE 28

43

PIIRROS 3

KOILLISSEINÄN LUOTEISPÄÄNIKKUNA.

MK: 1:20

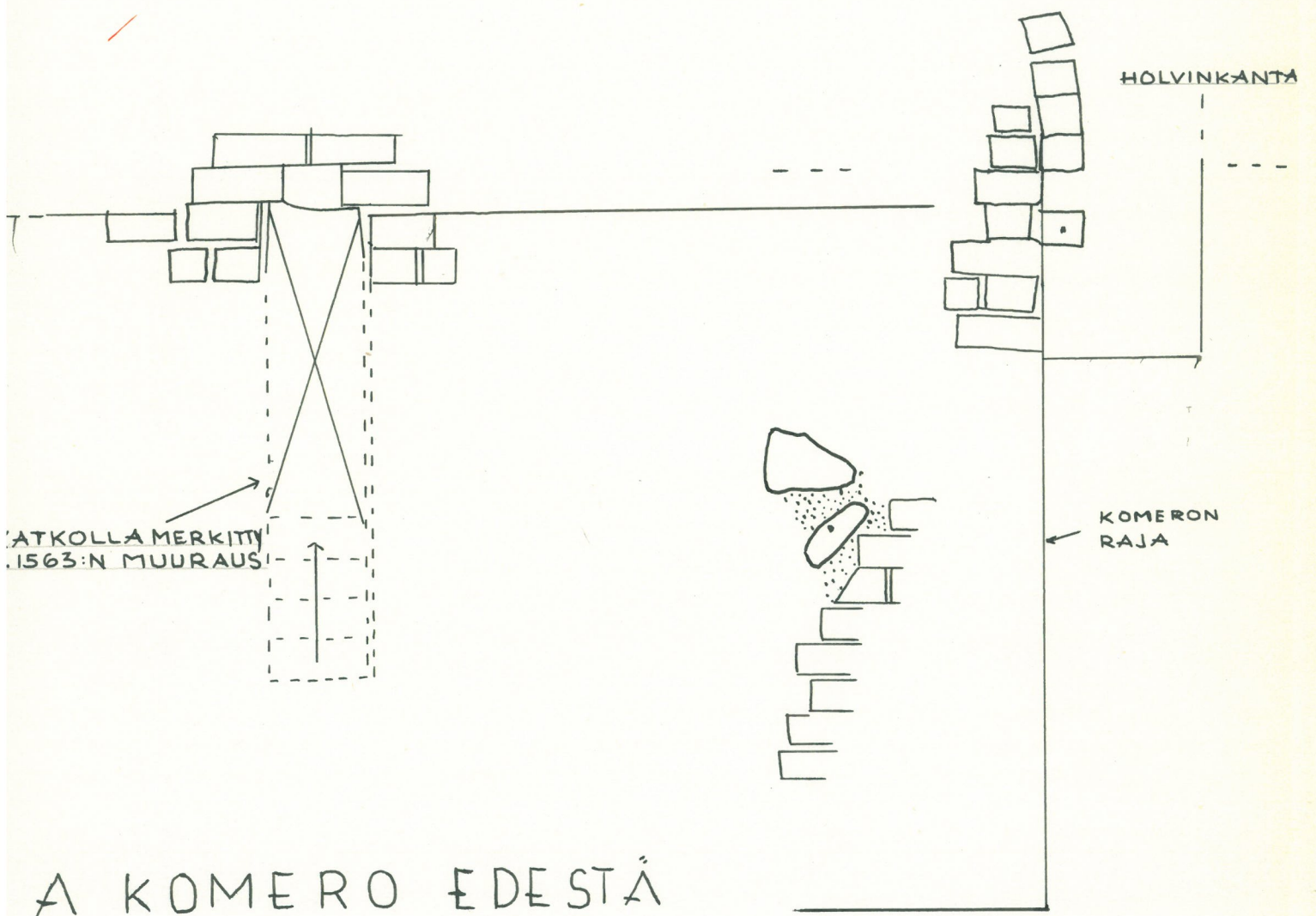
LEIKKAUS B-B1

HUONE 28

PIIRROS 4

JKKUNAUKON JAKOMERON

JÄÄNNÖKSEK KOILLISSEINÄN LUOLEISPÄÄSSÄ

A KOMERO EDESTÄ

Huone 28

Koillisseinän keskiosan ikkuna-aukko

Lokakuu 1963

Lokakuussa 1963 jatkettiin tutkimuksia koillisseinän keskiosan ikkunan kohdalla. Aikaisemmin oli poistettu vankilan aikainen muuraus ikkuna-aukon pohjasta. Nyt poistettiin ensin luoteinen puolikas vankila-aikaisesta muurauksesta. Varovaisuussyistä jätettiin kaakkoinen puolikas toistaiseksi purkamatta.

Piirros 1

Ikkuna-aukon pohjassa oli keskiaikaista täytemuurausta. Ulko- ja sisäseinän kohdalla oli tavanomainen tiiliverhomuuraus. Vankila-aikaisen ikkunan luoteispielen kohdalla on kuitenkin seinän läpi menevä tiilimuuraus, joka ehkä on kuulunut alkuperäiseen ikkunaan. Pohjassa oleva muuraus on heikkoa laatua. Muuraustyö on huolimaton. Laasti on erittäin heikkoa, mutta samantapaista kuin seinässä yleensä. Täytemuurauksen kiviä voi irrottaa toisistaan paljaalla käsivoimalla. Näin ei ole laita ulkoseinän yhden-kiven verhomuurissa, ei myöskään luoteisreunan tiilimuurauksessa.

Ikkuna-aukon luoteisreunan muodostaa seinän poikkisuunnassa kulkeva tiilimuuraus. Tiilet ovat tässä muurauksessa samanlaisia kuin seinässä yleensä, siis kokoa 28 x 14 x 9,5. Laasti harmaa, kalkkipilkullinen, kovahko.

Jatkuneissa tutkimuksissa poistettiin pohjassa oleva pehmeä täytemuuraus luoteisreunan muurauksen edestä. Tällöin voitiin todeta, että seinässä tasolla n. +4,70 on vaakasuora muurausraja. Tämän rajan alapuolella on ruskehtavalla laastilla muurattu tiilimuuri, jonka yläreuna on markeerattu sekä sisä- että ulkoseinässä pystypäättiiliriveillä. Tämän muurauksen yläpinta on tasainen ja kova.

Ikkuna-aukon luoteisreunassa oleva tiilimuuraus lepää edellämäinitun tiilimuurauksen päällä tasolla +4,70. Tästä se nousee 15 tiilivarvia korkeana tasolle +6,42, josta se jatkuu porrastettuna viidessä varvissa kaakkoon päin. Luotisuoralta osaltaan muuri on hammastettu. Saumauksesta huomaa, että tämä muuri a on muurattu ennen kuin ikkuna-aukon pohjalla oleva täytemuuri c. Näyttää myös siltä kuin se olisi muurattu ennen ulkoseinän tiilikuorta b, joka taas on täytemuuria selvästi vanhempi. Ulkoseinän muurauksessa on käytetty pari viistokulmaista muototiiltä sekundaarisesti.

N. tasolla +5,80 on muurauksessa a pystypäätiilirivi. Muurissa b on samalla tasolla telinekolo, 15 cm muurista a kaakkoon.

Jatkuneissa tutkimuksissa poistettiin täytemuuraus c. Nyt osoittautuikin, että tätä muurausta oli vain n. 90 cm leveällä alalla. Ikkuna-aukon pohjassa seinän poikkisuunnassa menevä tiilimuuraus osoittautui samanlaiseksi tartuntaseinäksi, kuin edellämäinittu seinä a. Tämä seinä d oli taas selvästi liitoksessa ulkoseinään b. Lähemmän tarkastelun tuloksena oli, että seinät a ja b myöskin ovat liitoksessa toisiinsa.

Piirros 2 Tutkimusten tuloksena tässä kohdin oli siis, että ulkoseinää muurattaessa on tälle kohtaa jätetty 90 cm leveä, n. 100 cm syvä ja 200 cm korkea komero. Seinien tartunnat ja ulottamalla tehty holvi osoittavat, että komeron sisustaminen on jätetty tulevaisuuden varaan. Suunnitelmien muuttuessa komero on täytetty e.m. täytemuurauksella. Ulottamalla tehty seinän levitys on myös huoneen 28 kaakkoisosan lounais- ja koillisseinissä n. tasolla +7,30 - +7,80.

Seinäkomeron yläpuolella ulkoseinä on normaalia täytemuuria, jossa on käytetty melko suuria luonnonkiviä täytteenä.

Kun tutkimukset ikkuna-aukon luoteisosassa olivat päättyneet, rekonstruoitiin löytynyt komero, sekä muurattiin muuten umpeen aukon tämä osa. Tämän jälkeen poistettiin vankilanaikainen muuraus aukon kaakkoisosasta. Tällöin tuli näkyviin jäännökset laajasta renessanssi-ikkunasta sekä sitä edeltäneestä alkuperäisestä ikkunasta tai komerosta. Renessanssi-ikkunasta oli jäljellä sen keskikäytävä sekä kaakkoispuolinen istuinpenkki. Alkuperäisestä ikkunasta oli taas jäljellä osia kaakkoispielestä sekä pieni holvinjäännös.

Piirros 1

Renessanssi-ikkunan keskikäytävä on 76 cm syvä ja 56 cm leveä peräosastaan. Huoneeseen päin se levenee jonkin verran. Sivupenkkien korkeus on 48 cm. Alkuperäisen ikkunan jäännökset

Piirros 3

ovat huomattavasti epämääräisemmät. Säilynyt ikkunakomeron pieli on vino ja epätasainen. Noin 70 cm seinätasosta sisäänpäin on pyöristetty taite. Pieli on ainakin kahden vanhan, slammatun rappauskerroksen peittämä. Alempi kerros on vahvasti nokinen. Koska rappauskerrokseen ei tällä kertaa koskettu, pielen tarkempi tutkimus jäi suorittamatta.

+6,20 yläpuolella on kolmen tiilen muodostama holvin jäännös. Koska tämä jäännös on vain yhden tiilen syvyinen, 30-60 cm seinäpinnasta sisään, ei voi mitään tarkempia johtopäätöksiä tehdä sen alkuperäisestä muodosta. Koska holvia kuitenkin ilmeisesti on käytetty renessanssi-ikkunan osana, käytettiin sitä hyväksi ikkunan rekonstruktiosuunnitelmassa.

Piirros 4

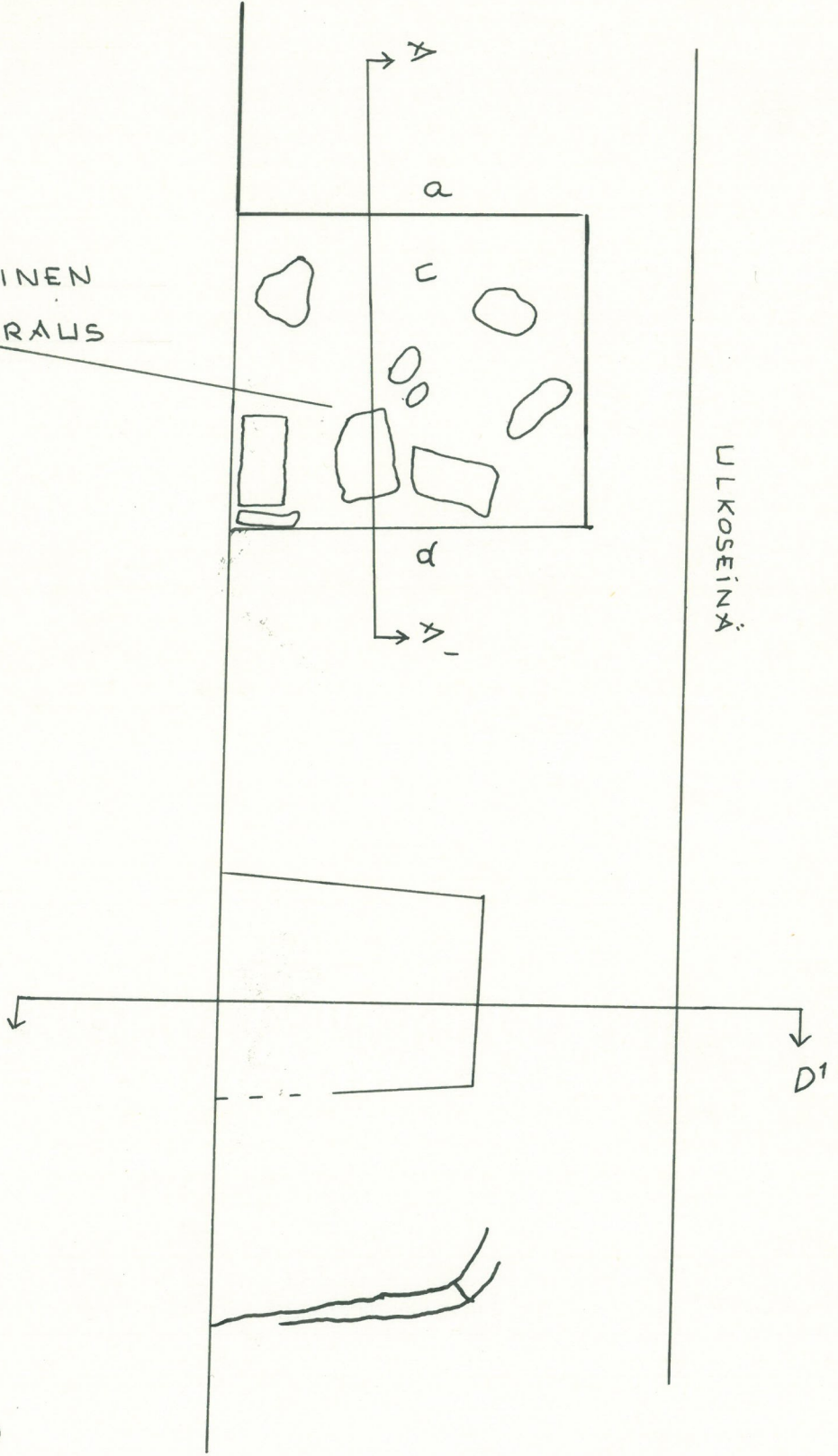
HUONE 28

48

PIIRROS 1

KOILLISSEINÄN KESKIOSAN IKKUNAAUKKO

KESKIAIKAINEN
TÄYTE MUURAUUS

MK 1:20

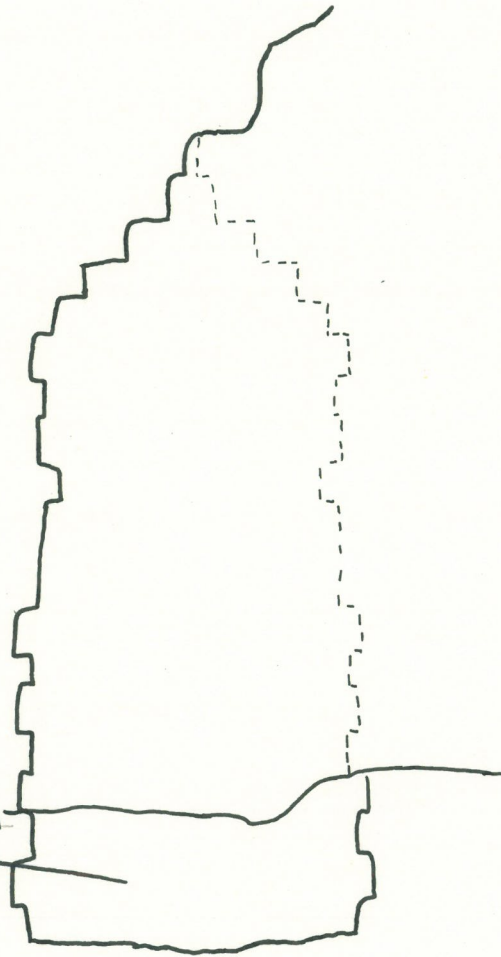
HUONE 28

49

PIIRROS 2

KOILLISSEINÄN KESKIOSAN IKKUNAAUKKO

LEIKKAUS A-A'

OISTETTU KESKIAIKAINEN
ÄYTEMUURAUS

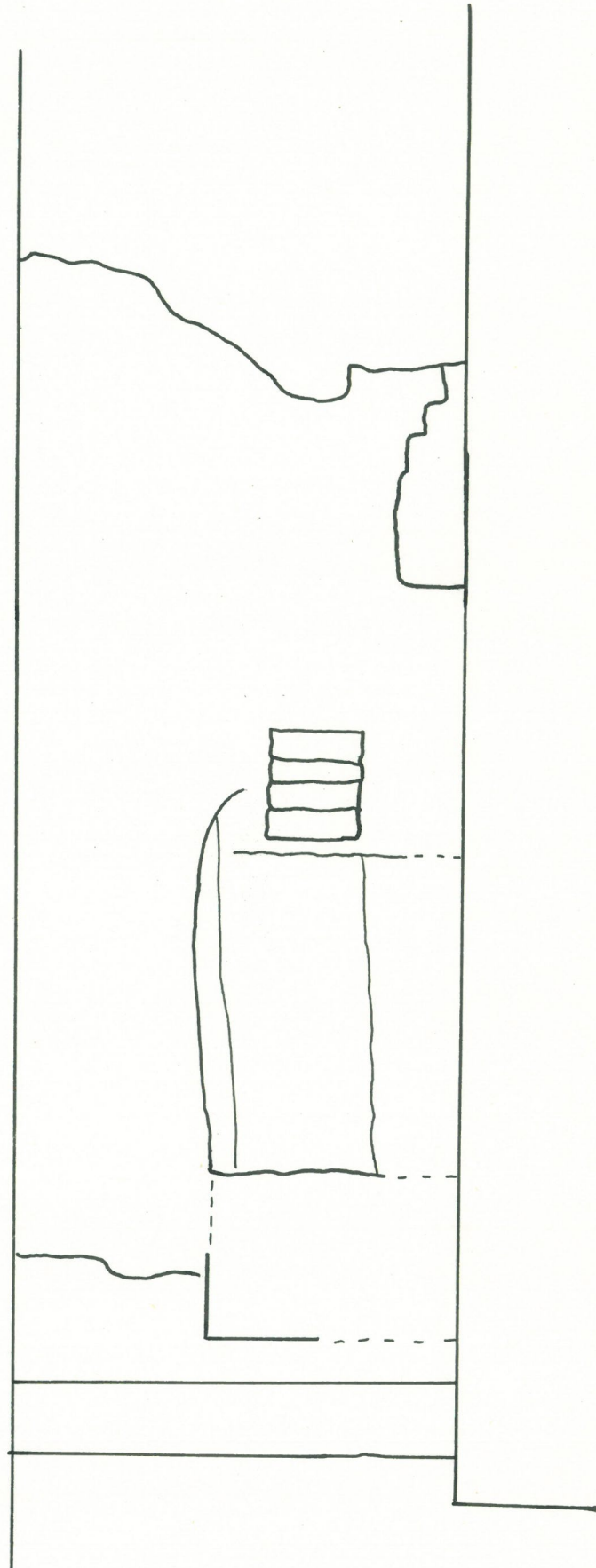
HUONE 28

50

PIIRROS 3

KOILLISSEINÄN KESKIOSAN IKKUNAAUKKO

LEIKKAUS D-D'

MK 1:20

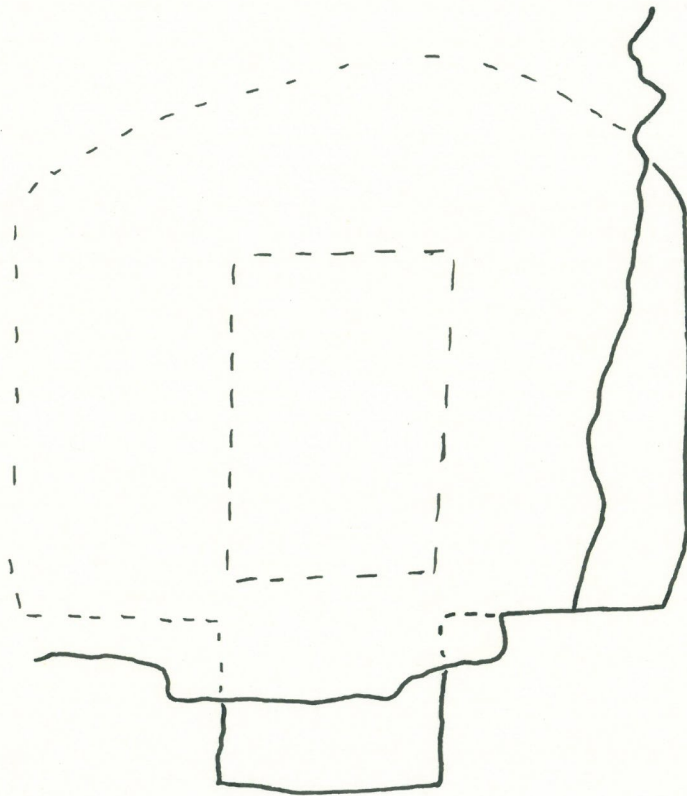
HUONE 28

51

PIIRROS 4

KOILLISSEINÄN KESKIOSAN IKKUNAAUKKO

REKONSTRUKTIO SUUNNITELMA

MK 1:20

H U O N E 32

M. Levola 1963

Huone 32

Koillisseinä

Heinäkuu 1963 Heinäkuussa 1963 tutkittiin huoneen 32 koillisseinän holvijäännöstä. Holvijäännös sijaitsee aivan kaakkoisseinäm koillispään kohdalla. Holvin täyte purettiin. Siinä oli käytetty tiilenkappaleita, tiilimuretta ja runsaasti laastia, joka oli vaaleata ja kovaa, runsaasti kalkkipitoista.

Piirros 1 Holvikaaresta oli jäljellä 5 tiiliriviä. Tiilet olivat holvin sisäpinnasta mustuneet. Holvin syvyys oli 98 cm. Tiilet olivat suuria.

Tiilimittoja: 28 x 15 x 9 cm

29 x 15 x 9 cm

29 x 14,5 x 8 cm

Holvin alapuolella oli harmaakivimuurausta. Tämä oli pyöreästi kaartuva holvin alapuolella, mikä viittaa siihen, että paikalla olisi ollut alkuperäinen portaikko, mahdollisesti kierreportaat. Laasti seinässä oli vaaleanharmaata, kalkkipilkullista, kovahkoa.

Huone 32

Lounaisseinän sisässä löytyvä tiiliraja

Elokuu 1963 Elokuussa 1963 muurattiin porrasaskeleita portaiden 22a väli-
tasosta luoteeseen, huoneeseen 43. Tällöin jouduttiin poistamaan
jonkin verran huoneen 32 lounaisseinän muurausta. Päällimmäisenä
Piiirros 2 oli n. 1800 vaiheilta oleva edellinen porrasmuuraus. Tämän alla
jäännöksiä 1600-luvun porrasmuurauksesta. Varsinaisessa täyte-
muurauksessa oli +11,50 korkeudella muurausraja, jossa laasti
oli molemmin puolin hyvin samanlaista, vaaleaa, kalkkipitoista
ja jokseenkin haurasta. Laastirajassa oli hiiltä noin 1,5 cm
paksuisena.

Huone 32

Lounaisseinän ikkuna

Toukokuu 1963

Toukokuussa 1963 jatkettiin ikkunan tutkimustyötä. Poistettiin ulkoseinän tasosta 1800-luvulta peräisin oleva rappaus. Ikkunaukon molemmat reunat olivat murtopintaa.

Tutkimuspiir.
22.13/212

Sisä- ja ulkoreunoissa näkyi seinäpintojen tiilimuuraus, joka on epätasaisesti sidottu sydänmuuriin. Sisäseinässä vain aniharva tiili on sidottu tähän muuriin.

Sydänmuuri koostuu keskikokoisista harmaakivilohkareista ja pienemmistä kivistä. Sitäpaitsi on käytetty runsaasti tiilenpalsia ja tiilenporoa täyteaineena. Tiilenporo muodostaa useita työsaumoja. Sydänmuurin laasti on vaaleanharmaata, hienojakoista ja tasaisen kalkkipilkullista, kovahkoa.

Aukon molemmin puolin erottuu noin +11,20 korkeudella muurausraja. Se on epätarkka. Ylempi muuraus liittyy huoneen 42 lounaisseinän muuraukseen, mutta samaa muurausta on jonkin verran huoneen 32 lounaisseinän yläpuolella olevan muuritasanteen korotuksena.

Ikkunan pohja:

Vuoden 1960 tutkimuksissa oli tullut esiin ikkunan pohja, jota silloin ei tarkemmin tutkittu. Ikkunan pohjasta on jäljellä alkuperäistä viettävää ikkunapenkkiä. Molemmista sivuista on jäljellä osa alemmasta tiilikerroksesta. Ikkunapenkistä on vain keskiosa säilynyt. Tämän osan sisäpuolella on uudempaa muurausta, tiilet keskiaikaisia, laasti tummaa hiililaastia (1600-luku). Säilyneen penkkiosan ulkopuolella tulee näkyviin ulkoseinän alemman osan 1,5 kiven tiilimuurin yläosa.

Ikkunapenkissä voi selvästi erottaa seuraavat muuraukset:

1. 1600-luvun muuraus, joka poistettiin.
2. Sydänmuuri.
3. Vanhin säilynyt osa, tiilien koko:

27,5 x 12,5 x 8 cm

28 x 14 x 9 cm

27,5 x 13,5 x 8 cm

Tiilet ovat huoneeseen päin antavista reunoistaan hyvin kuluneet.

Tiilien etureunan keskivaiheilta on erotettavissa raja (a), josta penkki on jatkunut tasana. Kaltevan ikkunapenkin tiilien alapuolella huomattiin laastiraja, jossa laasti kuitenkin oli molemmin puolin jokseenkin samanlaista. Tätä rajaa ei löytynyt n. 45 cm päästä ulkoseinästä, josta sitä etsittiin, joten se ei ole jatkunut koko ikkunapenkin syvyydeltä.

Kunirrotettiin ikkunapenkin tiilet, huomattiin alemman laastikerroksen muodostavan tasaisen pinnan, kun taas tiilikerroksen päällä oli kalteva. Laastipinnan leveys oli 30 cm. Tämän tason jälkeen on ikkunapohja jatkunut kaltevana. Tiilistä oli 2 ensimmäistä riviä asetettu loivasti vinoon, kun taas kolmannessa rivissä oli tiilien asento suora.

Kaakkoisessa vinotiilireunassa oli tiilien pinnalla näkyvissä tumma raja. Muurauksen sisäpuolella ollut tiilen osa on pinnaltaan ehjä ja tasainen, kun taas ulkopuolella ikkunan pohjaan jäänyt osa on rosainen ja rikkonainen. Raja on suhteellisen selvä, ja se voidaan erottaa noin 60 cm päähän ulkoseinästä.

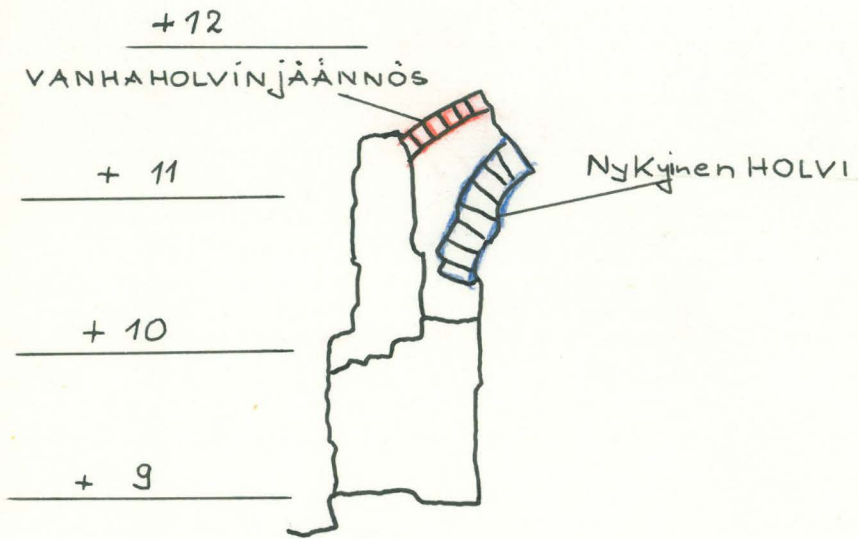
4. Ulkoseinän tiilimuurauksen erottaa ulkoseinästä selvä raja. Ulkoseinän muuraus on 45 cm leveä.

Tiilimittoja: 27 x 13,5 x 8 cm
27,5 x 13 x 8 cm

HUONE 32

PIIRROS 1

KOILLIS-SEINÄN HOLVINJÄÄNNÖS

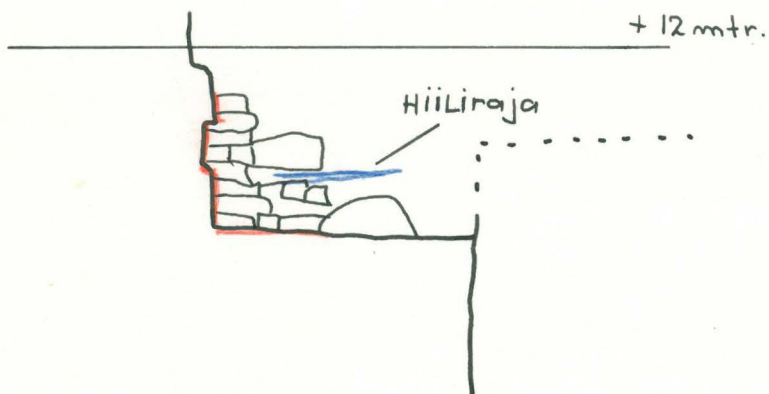

M.K. 1:50

HUONE 32

PIIRROS 2

LOUNAISSEINÄN SISÄSSÄ LÖYTYVÄ HIILIRAJA

MK 1:50

H U O N E 33

M. Levola 1963

Huone 33

Luonaisseinän ikkuna

Toukokuu 1963

Tutkimuspiir.

22:13/223

Toukokuussa 1963 tutkittiin lounaisseinän ikkunaa huoneessa 33. Kun oli poistettu 1800-luvulta peräisin oleva muuraus, kävi selville, että ikkuna-aukon molemmat seinämät ovat murtopintaa. Seinämien sekä sisä- että ulkopinnoissa näkyi tiilimuuraus, joka on sidottu sydänmuuriin jokseenkin heikosti.

Sydänmuurissa on käytetty suurehkoja harmaakivilohkareita ja pienempiä harmaakiviä. Lisäksi on käytetty tiilenkappaleita ja tiilimuretta.

Tiilimure muodostaa muutamia työsaumoja. Niitä voidaan erottaa ainakin 4.

Laasti on vaaleaa, puolikovaa ja hiilipitoista.

Ikkuna-aukon katto on myös murtopintaa, jossa on harmaakiveä, tiilenkappaleita ja tiilimuretta. Jonkin verran keskiviivasta kaakkoon on muototiili.

Ikkuna-aukon pohjalla paljastui ulospäin kapeneva ikkunapenkki. Sekä ulko-että sisäreunoissa oli 1,5:n tiilen paksuinen tiilimuuraus, jossa tiilet olivat kokoa

28 x 12,5 x 8,5 cm

27 x 13 x 8 cm

27 x 12 x 8,5 cm

Tiilimuurauksen ja sydänmuurin välinen raja on molemmissa reunoissa selvästi havaittavissa.

Laasti on harmahtavaa, huokoista ja siinä on kalkkitäpliä.

Ikkunapohjan kaakkoisreunassa oli puolittain ulkoseinän tiilimuurauksen, puolittain sydänmuurin päällä tiilikokoa 28,5 x 13 x 9 cm poiketen tiilien yleisestä suunnasta siten, että se on lievästi vinossa antaen ulospäin.

Ikkunapohja on lievästi ulospäin kohoava. Tiilet ovat kokoa

29 x 14 x 9 cm

29 x 13,5 x 8 cm

28 x 14 x 9 cm

Laasti on vaaleanharmaata, kovakkoa.

Kaakkoisessa etukulmassa on hyvin säilynyt muototiili.

Vankila-aikuisen muurauksen yläpuolelta löytyi ohut muuraus, jossa oli käytetty rikkonaisia tiiliä ja tiilenkappaleita, laasti oli harmaata, puolikovaa, savipitoista. Tämä viittaa siihen, että muuraus olisi 1700-luvulta.

Tämän kerroksen yläpuolelta löytyi laastijäännöksiä, jotka viittaavat siihen, että ikkunan sisäreunassa olisi ollut n. 35 cm levyinen tasainen laastipinta. Laastissa voitiin erottaa mahdollisesti laastikauhalla vedetty raja luoteisreunassa. Kaakkoisseinässä oli tiilessä havaittavissa epätarkka laastiraja, joka myös viittaa laastipinnan olleen olemassa, samoin kulunut tiilen pinta kaakkoiskulmassa. Huoneen 33 ikkuna muistuttaa paljolti ikkunaa huoneessa 32.

KÄYTÄVÄ 448

Enut Drake 1963

K Ä Y T Ä V Ä 44a

Knut Drake 1963

Käytävä 44a

Toukokuu 1963 Toukokuussa 1963 tutkittiin huoneiden 33 ja 32 välistä seinää. Tämän seinän kohdalla on aikaisemmin ollut käytävä (44a). Molemmissa päissä oli jälkiä tästä käytävästä.

Tutkimuspiir. Seinät olivat olleet 1 1/2 tiilen vahvuiset, mikä voitiin huomata kummassakin päässä.

22:13/226

Tiilimittoja: 28 x 14 x 9 cm

? x 13 x 9 cm

28 x 14 x 8,5 cm

Koillispäässä oli jälkiä puulattiasta. Puulattian alla on ollut noin 1,5 cm paksuinen laastikerros. Lattialaastissa voitiin helposti havaita seinän ja lattian raja. Lattialankkujen alla on laastipinta ollut tasainen, mutta seinän kohdalla on laastissa selvät tiilen painaumat. Tämä raja on selvä n. 70 cm.

Lounaispäässä oli 1700-luvun muurausta, savilaastia ja muuraukseen oli käytetty kokonaisten tiilien ohella tiilen kappaleita. Tästä päästä löytyi koristetiili, joka ei ollut ehjä ja joka oli muurattu 1700-luvun savilaastilla. Tiileen oli piirretty tornin kuva.

1700-luvun muuraus poistettiin. Esille tuli käytävän pohjalaastia. Puulattiasta ei näkynyt merkkejä.

Tiilimittoja: 28 x 13,5 x 8,5 cm

28 x 14 x 9 cm

29 x 14 x 9 cm

Laasti oli kovahkoa, vaaleata ja tasaisesti kalkkipilkullista.

Käytävän lounaisseinän kaakkoiskulmassa reunimmaisesta tiilirivistä puuttui kaksi pitkittäin sijainnutta tiiltä. Syntynyt aukko vaikutti kovin oviaukolta, mitä se ei kuitenkaan ollut, koska se sijaitsi aivan liian alhaalla lattiapintaan nähden. Laastipinta olitasainen ilman kulumisen merkkejä.

Käytävä 44a

- Lokakuu 1963 Lokakuussa 1963 aloitettiin käytävän 44a entistäminen. Vankilan-aikainen huoneitten 43-44 välisen ovikäytävän muuraus poistettiin lopullisesti. Huoneitten 42-44 välisen vankila-aikaisen kaariaukon muurauksen purkaminen aloitettiin h. 42 luoteisseinän koillispään kohdalla, minkä jälkeen käytävän muuraaminen alkoi.
- Tutkimuspiir. Ovikäytävää 43-44 varten tehty aukko leikkaa käytävän 44a sen
22:13/232 lattiatasoa myöten, käytävän holvista se myös on lohkonut osan.
Leikkaus E-E₁ Oviaukon huoneen 44 puoleisessa kaakkoispuolella on jäännös käytävän ikkunasta. Jäljellä on viiden tiilen korkuinen pieli sekä yksi kaaritiili. Huoneen 44 puolella on ikkunaholvissa ollut 15 cm:n pykälä. Ikkunaa entisöitiin 35 cm:n levyisenä. Huoneen 42 puolella oli vastaavalla kohdalla, vankila-aikaisen muurauksen reunassa, laastipainautuma samantapaisen ikkunan kaaresta. Tämäkin ikkuna rekonstruoitiin.
- Länsitornin itäkulmalla, huoneitten 43-44 välissä oleva ohut savilaastimuuraus poistettiin. Tornikulmauksen muurauksessa olevat murtumat on todennäköisesti hakattu tartunnoiksi savilaastimuurausta varten.
- Tutkimuspiir. Käytävän entistämistyötä jatkettaessa löytyi sen lounaisessa haarassa, luoteisseinän koillispäässä jäännökset oviaukosta.
22:13/226 Jäljellä oli ainoastaan toisen pielen yläosa ja holvista yksi tiili. Koska aukko on suunnattuna huoneeseen 43, on todennäköistä että kyseessä on oviaukko, jollaisena se myös entisöitiin.
- Leikkaus A-A₁
- Leikkaus H-H₁ Käytävän luoteishaaran luoteispäässä olevan oviaukon holvikaa-resta poistettiin jäljellä oleva umpeenmuuraus. Tällöin selvisi, että nykyinen oviaukko on alkuperäistä aukkoa huomattavasti leveämpi. Alkuperäisen aukonholvista on kuitenkin puolikas jäljellä. Aukkoa laajennettaessa holvi on tehty "ontuvaksi", kun toista puolta on levitetty.

LUOTEINEN ESILINNANPIHA

M. Levola 1963

Luoteinen esilinnanpiha

Tutkimuskaivaukset päälinnan pohjoistornin edustalla

- Kesäkuu 1963 Kesäkuussa 1963 kaivettiin tutkimusojia linnan pohjoisnurkasta pitkin koillisseinän viertä noin 5 m matkan noin 60 cm leveydeltä. Seinän alaosassa oli suuria luonnonkiviä, joiden väleissä oli täytteenä pieniä harmaakiviä.
- Tutkimuspiir. 22.14/304 Noin 50 cm päässä nykyisestä maanpinnasta löytyi vanha musta maanpinta. Sen päällä oli kerros murentunutta vaaleanharmaata laastia ja tiilenkappaleita.
- 22.14/306 Tämän kerroksen päällä taas oli noin 30 cm tummaa savimaata. Mustan maarajan alapuolella oli punakeltaista särkkäsoraa.
- Pohjoisnurkasta luoteeseen kaivettiin niinikään seinänviereen oja. Tulokset tutkimuksista osoittivat edellä sanotun pitävän paikkaansa myös luoteisseinän tutkimusojaan nähden.
- Heinäkuussa 1963 kaivettiin esille entisen värjäämön seinästä se osa, mikä jäi silloisen maanpinnan alapuolelle. Esille tuli noin 1 metrin verran anturakiviä. Laastia oli käytetty niukasti ja se oli vaaleaa, ruskehtavaa, kalkkipilkullista. Anturakivet olivat seinästä ulkona porrastaen, ensimmäinen porras oli noin 30 cm seinäpinnasta ja toinen 55 cm.
- Anturakivien alapuolelta kaivettiin vielä maata noin 65 cm.
- Peräseinän maakerrokset: perusaine oli kellertävän ruskeaa soramaata, sen alla oli musta maaraja. Soramaan yläpuolella oli savea noin 60 cm.
- Linnan ja värjäämön välille kaivettiin kaksi noin 70 cm levyistä tutkimusojaa. Toinen kulki linnan pohjoisnurkasta värjäämön seinään ja toinen leveyssuuntaan kehämuurin torniin.
- Kummassakin todettiin, että pinnassa oli ensin kerros hiekkaa, sekä soraa, johon oli sekoittunut laastia ja tiilenkappaleita. Tämän täytekerroksen alla oli musta maanraja, ja sen alapuolella oli savea.
- Kehämuurin tornia kohti menevässä, siis poikittain olevassa kaivauksessa musta maanraja kulki jyrkästi alas kohti kehämuurin tornia. Savikerroksen alta löytyi vielä toinen musta maanraja, joka lienee ollut alkuperäinen maanpinta.

Kummassakin kaivausojassa oli runsaasti suuria harmaakivi-
lohkareita. Erityisesti lähellä kehämuuritornia oli suuria harmaa-
kiviä.

Pohjoisen kehämuurin tornin kaivaukset

Elokuu 1963

Elokuussa 1963 kaivettiin tutkimusojia pohjoisen kehämuuri-tornin seinämän viereen. Kaivettiin esille alkuperäinen musta maaraja noin 2 metrin leveydeltä.

Linnan pohjoisnurkan alla ja vieressä oli suuria harmaakiviä, jotka ainakin osittain olivat linnan pohjoisnurkan tukikiviä. Linnan pohjoisnurkasta alkaen musta alkuperäinen maaraja vietti voimakkaasti alaspäin. Koko matkan oli runsaasti suuria kiviä sekä näiden lomissa pienempiä.

Kehämuurin tornin alareunassa oli anturakiviä porrastaen.

Maan pintakerros oli täytemaata, jossa oli hiekan seassa luunpala-sia, laastia ja tiilenkappaleita. Tämän kerroksen alla oli ensimmäinen musta maaraja. Tämä musta maa tutkittiin tarkoin. Ensimmäisen mustan maakerroksen alla oli savea vanhimpaan alkuperäiseen mustaan maarajaan saakka. Sen alapuolella oli punaruskeaa särkkäsoraa.

Sadevesikaivon kaivaus tehtiin kehämuurin tornin tutkimuskaivauksen yhteyteen. Kaivon keskipiste oli 370 cm värjäämön seinästä ja 160 cm kehämuuritornista. Kaivon pohja oli 240 cm kattila-huoneen pohjasta, joka taas oli -290 korkeudella. Kaivauksessa todettiin samat maakerrokset kuin edelläkin. Pohjalla oli suuria kiviä runsaasti.